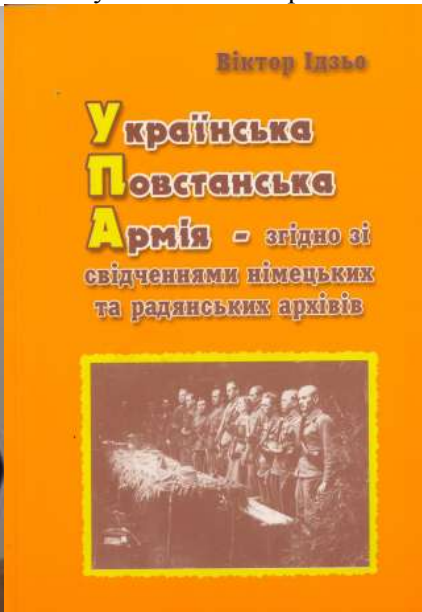

Віктор Ідзьо

«Українська Повстанська Армія - згідно аналізу свідчень німецьких та радянських архівних джерел». Львів «Видавництво ІСС», 2020р. © Презентація до 60-ліття з дня народження (1960-2020рр.) у Львівській мерії.

Наукова монографія директора Інституту Східної Європи доктора історичних наук, професора, віце-президента Академії Наук "Трипільська Цивілізація", академік АНВШ України, академіка МАЄ, лауреата премії ім. академіка І.П.Крип'якевича, лауреата Міжнародної премії ім. Данила Галицького Віктора Ідзя "Українська Повстанська Армія - згідно аналізу свідчень німецьких та радянських архівних джерел" – досліджує історію національно-визвольну боротьбу українського народу 30-50 років ХХ століття. На великому фактологічному джерельному матеріалі показана роль українських політичних, державних, громадських організацій, зокрема ОУН, УГВР, УПА в 30-50 роках ХХ століття, а також політичних, громадських, наукових, культурних та релігійних діячів в історичній боротьбі українського народу під проводом ОУН, УГРВ та УПА за відновлення незалежності Української держави.

Нище подаємо для шанувальників творчості історика Віктора Ідзя в мережі ФСБУК, I розділ (1-4) наукової праці «Українська Повстанська Армія - згідно аналізу свідчень німецьких та радянських архівних джерел», до 60-ліття з дня народження (1960-2020 рр.) автора, яка презентувалася у Львівській мерії...

Розділ I.

Військове та політичне протистояння ОУН та УПА проти польських, німецьких та радянських окупантів України. ©

Як засвідчують джерела радянських архівів протистояння Української Повстанської Армії(УПА) та Організації Українських Націоналістів(ОУН) польському державному терору II Речі Посполитої на українським народом у 1931-1939 роках, а згодом польському комуністичному режиму, являється наслідком взагалі безкомпромисної традиції широкомаштабної боротьби ОУН.

Як наголошують у праці "Політичний терор і тероризм в Україні" автори з Інституту Історії НАНУ: "Після ліквідації ЗУНР та завершення польсько-більшовицької війни в 1920 році, Західно-українські землі, які були окуповані поляками, стали жорстоко експлуатовані як політично, соціально-економічно так і культурно-національно. Офіційна Варшава, керманічі II Речі Посполитої, у своїй доктрині намагалася витравити в українського народу, інтелігенції ідею утворення Української держави. В 1920-30 роках польська влада організувала насилля яке розпочала з залякування українського народу. Для цього викоритовувались грабунки, моране і фізичне знищення". В українців не було іншого вибору як політичного, військового і терористичного протистояння польським окупантам. Польща самаствори фактично ОУН і призвела її до активної діяльності. Як засвідчують документи з архіву польської контррозвідки (1919-1939рр.), які, знаходяться у Москві, польський тероризм і фашизм над українцями дістав статус державного зразу ж після ліквідації ЗУНР, зрада польського уряду договору з Українською Народною Республікою (УНР), та сепаратний договір з більшовицькою Росією, ось яскравий приклад польського суспільно-політичного дволиччя, після якого розпочався польський геноцид над українським народом на жорстоко завойованих та колонізованих польськими загарбниками, українських землях.

Як засвідчують документи, польських секретних служб, що зберігаються у Москві в середині 30 років домінуючою силою в суспільно-політичному житті II Речі Посполитої стала армія та спец-служби. Як засвідчують архіви польської контррозвідки, військове керівництво II Речі Посполитої взяло рішучий курс на полонізацію українського народу на її західних теренах. Військові каральні загони знищували українських військовиків, томили їх військових концентраційних таборах, де їх гинуло тисячами. Величезна кількість фактів терору польського уряду над українською інтелігенцією, політичні та побутові вбивства, організація кримінальних та політичних справ, це тема окремого дослідження. Сьогодні відкриті московські архіви з цієї проблеми, документи з яких, дають всі підстави виокремити в фактор наукового дослідження польський фашизм і поставити режим Пільсучького, як польського фашистського диктатора, як виразника політики польського фашизму, зокрема щодо українців, на одну лаву з фашизмом

італійським, німецьким і російським, прирівнявши Пільсущького до Мусоліні, Гітлера і Сталіна...

Як засвідчують проаналізовані нами документи, які знаходяться в російських секретних архівах, можна наголосити, що кристалізація Української Військової Організації(УВО) - це виклик польському реваншизму, польському фашизму, польській зухвалості та жорстокості у політично-державному, національно-культурному, та суспільно-побутовому обширі щодо українського народу.

В польських таємних джерелах II Речі Посполитої за період 1920-1939 років засвідчено сотні, тисячі вбивств та катувань українських політичних, громадських, культурних та релігійних діячів в тому числі знуцання над митрополитом Української Греко-Католицької Церкви Андреем Шептицьким, польською фашистською верхівкою, її репресивним зняряддям, польською - військовою контррозвідкою та розвідкою. Таємні джерела польських архівів, що нині є в Москві і скоро будуть опубліковані Російською Академією Наук, засвідчують що тисячі українських, політичних, культурних, релігійних та громадських діячів були закатовані в епоху окупації Західної України фашистським режимом II Речі Посполитою, яка за зухвалістю тогочасних сусідів нічим не поступалась конц-таборам Італії, Німеччини та радянської Росії.

Політичні, соціально-економічні вбивства в 20-30-х роках XX століття перекинулися на незадоволених українських міщан та селян, до яких польська фашистська влада застосувала жорстокі репресії, фабрикувала політичні і кримінальні справи за національною, мовною та культурної ознакою.

Як бачимо із сукупності проаналізованих джерел, окупаційна польська влада польських фашистів навіть переслідувала тих, хто передплачував українські газети, посилав дітей до українських шкіл, заповнював анкети офіційних документів українською мовою. Владою II Речі Посполитої переслідувались особи, які носили вишивані сорочки. Всі ці суспільно-політичні елементи трактувались польським фашистським урядом та польськими спец-службами, як особи нелояні до польської фашистської влади. І нічого тут дивного немає, це нормальна поведінка польської фашистської еліти, яка брала приклад з сусідів, зокрема з фашистської Італії, Німеччини, з якими були укладені угоди про всесторонню співпрацю. Така ж угода про співпрацю була укладена і з СРСР.

За обставин співпраці з фашистською Німеччиною, архівні джерела, які ще Польщею і сьогодні утаємничуються, як і методи та форми терору та тероризму проти українців, які II Річ Посполита в 30-роки перейняла в італійських та німецьких фашистів. Ці методи терору впроваджувалися в українські міста та села для "заспокоєння українців", вони очно такі які німецькі фашисти використовували коли вступали в Австрію та Судети. Польські каральні війська вступали в Західну Україну, де жорстоко придушували виступи українських міщан та селян. Міністр внутрішніх справ Польщі, так пояснював терор над українцями: "що переслідуються тільки ті хто не хоче пускати військових в свої оселі для ревізії...".

Загалом, за офіційними свідченнями польських таємних документів, було затримано 2000 українців, 1143 віддано до суду. Польськими окупаційними військами було пограбовано більше як 53 українських села. Як засвідчують архівні документи польської контррозвідки, користуючись нагодою, та перекладаючи наказ на польську поліцію, вдалося інспірувати "ніби то законне вбивство" Крайового провідника Організації Українських Націоналістів в Західній Україні Ю.Головінського. Щоб приховати тортури від суду, та європейської громадської думки, польська поліція знеможеного від побиттів і катувань і не претомного вивезла, Ю.Головінського на слідчий експеримент. Як бачимо із документів Крайовий Провідник ОУН не те що не міг втікати, але й навіть ходити, однак за "офіційною версією польських властей Ю.Головінський був убитий при спробі втечі".

Як бачимо із цих же польських архівних документів українські політичні кола намагалися повідомити світову та європейську громадськість про репресії та фактичний геноцид польського фашистського уряду над українським народом. В німецькій, італійській, австрійській, іспанській, американській та канадській пресі появилися документи, фотографії, які засвідчували злочини польського уряду над українським населенням. В Європі було складено "Чорну книгу" терористичної діяльності Польщі проти українського народу, яка звинувачувала окупантів-поляків в геноциді українського народу.

Ця "Чорна Книга" була передана в Лігу Націй, яка скерувала до Польщі міжнародну комісію для проведення слідства, а українські послы в польському сеймі направи також від себе в Лігу Націй офіційну скаргу на польську владу.

Свою діяльністю польська влада змусила ОУН очолити захист українського народу, стати на чолі в боротьбі з польськими поневолювачами.

Як бачимо із радянських документів, які в цей час (нейтральні в своїй висвітненні діяльності ОУН), після вбивства членами ОУН міністра внутрішніх справ Польщі Б.Перацького, який найбільше заплямував себе в геноциді над українським народом, за розпорядженням президента І.Мосніцького від 17 червня 1934 року вперше в Польщі не скриваючись від європейської політичної практики, задовго до фашистських концтабнів, де поляків в цьому питанні можна назвати вчителями фашистів, було утворено концентраційний табір для українських політичних в'язнів. Безпосередньо за організацію концтабору відпльвідав польський воевода К.Бернацький, якого сучасники характеризували, як "страшного садиста, розумово не зовсім нормального". Місцем розміщення табору стало містечко Береза Картузька у Білорусі. Концтабір був оточений гострим частоколом, ровом та колючим дротом (все як у німецьких фашистів в майбутньому).

Відкрили концтабір 17 червня 1934 року видні діячі Організації Українських Націоналістів: Р.Шухевич, Д.Грицай, В.Янів. Оскільки в подальшому німецькі фашисти практично скопіювали польську фашистську модель й перейняли на задоволення свого терору та садизму, то ми коротко охарактеризуємо

європейських (оскільки ще є російські більшовики) польських вчителів “концтабірного руху”.

Як засвідчують надзвичайно таємні документи польських спец-служб епохи II Речі Посполитої, можна наголосити на двох фазах функціонування польського концтабору Береза Картузька. Як бачимо, що за весь час українців, як політичних в'язнів у першій фазі з 1934 по 1937 роки було, за офіційними даними 176, по неофіційних, замордованих, закатованих в час слідства, загинуло від хвороби, втекли до часу приїзду, пропали безвісти і. т. д, за свідченнями польської сторони 324 українця (у більшій мірі всі члени ОУН).

На початку 1938 року, коли рух ОУН в Польщі посилювався, польська влада безапеляційно кинула до конц-табору “Береза Картузька” - 4500 українців.

Як бачимо із архівних документів, першим комендантом концтабору був Грефнер, а з січня 1935 року Ю.Камалє. Відносини влади українських політичних в'язнів та членів ОУН були невиносимими, їх можна порівняти та утотожити з німецькими концтаборами. Порівняльний аналіз джерел дає право наголошувати, що до українців в концтаборах німці відносилися набагато гуманніше ніж поляки в Березі Картузькій. Як засвідчували члени ОУН, які нам сиділи: ”побої (приставляли до спини дошки і били молотами), примусова фізична праця, щоб зломати волю, і все бігом, постійні причіпки, без будь-якої вини карцери, заборона розмовляти один до одного українською мовою і т. д.

У камері у середньому тіснилось по 40 в'язнів, не було ні лав ні столів, підлога бетонна. Щоб в'язні не сідали їх поливали водою. У більшості українські в'язні після виходу на волю мали підірване здоров'я, а то й просто помидали. Так, Т.Бульба-Боровець, отаман першої частини УПА, “заробив” у Березі Картузькій епілепсію.

Як засвідчують документи в середині 30-х років уряд II Речі Посполитої бере рішучий курс на боротьбу з українським народом. Першим політичним та терористичним актом була колонізація українського населення на Волині та Галичині. Особливо жорстокими були репресії польської влади проти ОУН. Польські військові загони та католицьке духовенство створили нестерпну атмосферу для українського народу, що заставило українських міщан та селян поповнити лави ОУН. Особле політичне загострення між поляками і українцями відбулось в час відновлення Української державності на Закарпатті.

Вже 11 жовтня в час проголошення Карпатської України в Львові в соборі Святого Юра відбулась урочиста модебінь, після якого розпочалась маніфестація біля угорського консульства. В подальшому падіння Карпатської держави спричинили жалобні богослужіння по всій Західній Україні. За все вище описане польський уряд розпочав на окупованих українських землях ще більший державний терор, особливо на передодні польсько-німецької війни.

Результатом державного терору та репресій II Речі Посполитої пройшло відчуження українців від поляків, наростання ролі ОУН в українському суспільстві, яка повела з польською владою боротьбу не на життя, а на смерть.

Український історик і політолог І.Лисяк-Рудницький вірно охарактеризував політику міжвоєнної Польщі щодо українців словами Талейрана: "Діяльність поляків це гірше ніж злочин, це дурість. Замість того, щоби дати українцям, як обіцялось, автономію, університети, школи, розвивати українську культуру, поляки фактично своєю тоталітарною владою розпочали епоху фашизму і безсумнівно натрапили на відчайдушний опір українського народу, який очолила Організація Українських Націоналістів, що фактично засобами ОУН, та ситуацією наростаючої мунутності Німеччини привело до ганебної загибелі Польщі. Великий урок для поляків полягає в тому, що захопившись придушення українського національного життя, шляхом жорстокого терору та насилля, вони не помітили, як на них прийшов ще більш вишуканіший терор фашистської Німеччини. Побачивши, як гине Польща під німецькою окупацією, українці не захищали її, переконавшись за десятиліття, що Польща для них у продовж II Речі Посполитої, була чужою, ворожою силою..."

Слід наголосити, що це тероризм польської державної влади породив українсько-польську ворожнечу, яка є однією з найтрагічніших сторінок Другої світової війни.

Як засвідчують документи, винищення населення з українських етнічних українських земель, які до війни входили до складу Речі Посполитої (Грубешівщина, Холмщина, Володарщина, Перемищина, Посяння території річок Буг і Сян привели до жорстокого протистояння і кровопролиття.

Як бачимо польські екстремісти розпочали вбивства українського населення з 1942 року, де в один момент їх жертвами та фашистів стали 2000 тисячі українців. В цей же час польські націоналісти заохочені німцями розпочали терор проти українського населення на Волині де разом з німецькими фашистами спалили українські села: Костюхівку, Вовчицьк, Яблоньку, Довжицю і Загорівку. Спільно з польською поліцією польські фашисти спалили на Хорохівщині 22 українських господарства і розстріляли близько 100 українців. При цьому поляки підкидали в українську оселі компромат у вигляді зброї та боєприпасів, а опісля звітували перед німцями та провокуючи ще більший терор фашистських окупантів.

Саме внаслідок польських провокацій та польського терору над українцями, стався погром декількох українських сіл Горохівського р-ну, де найбільше постарждали мешканці с.Княже, де 10 квітня було вбито 172 особи і спалено 40 господарств. Мордування поляками українців за посередництвом фашистів є найдикішим проявом польського фашизму.

В подальшому, як бачимо із документів московських архівів, поляки організували з німецькими фашистами "пацифікацію" Волині, де окрім польської поліції, яка слугувала фашистам і репрезентувала польський уряд та народ, брала участь польська жандармерія з Генерального губернаторства, що прибула до Луцька для терору над українським населенням у травні 1943 року.

Особливу жорстокість під час нападів на українські села виявили польські підрозділи “жандармерія мотоциук”.

До початку 1943 року так звана польська Армія Крайова (АК), за підтримкою німців, напала на мівста і села Західної України. Німці свідомо розпалювали братовбивчу війну. Як засвідчують секретні архівні документи радянських архівів, німецьке військово командування та таємна поліція “Гестапо” створили перші відділи АК, якій надали озброєння для протистояння ОУН та УПА.

За німецькою вказівкою АК створила на Волині 100 військових наступальних на український народ з метою знищення, ОУН та УПА, баз. Окрім цього в Львівській, Тернопільській та Станіславській областях постала за таємною німецькою згодою “Спілка відплати”, яка будучи складовою частиною АК, яка направляла терористичну діяльність проти українського населення. Власне в цей час АК бере активну участь в антиукраїнських акціях.

Як бачимо із документів, керівництво ОУН, дуже зтурбувала терористична діяльність на чолі з німецькими фашистами польських фашистів з АК на Волині. Як засвідчують німецькі архіви, польська поліція діяла цілковито як німецько-фашистські окупанти, так 30 травня 1943 року в с.Дермані (Рівенщина) без будь-яких причин польська поліція спалила 80 будинків і вбила 70 мирних українських селян. Поляки з села Мізоча використали цей прицендент і спалили сусіднє українське село. Після доносу полячки, батальйон польської поліції з Клевені здійснив арешти українців у селах Новожукові та Новосілках і розстріляв їх. Місцевого священника О.Карбовича разом з донькою замкнули у stodолі, спаливши їхнє житло. Як засвідчують документи, навіть на марші батальйон вбивав українських селян, що перебували у власних домівках у селах: Сухівці, Голехів, Заставне. Командир одного з польських поліцейських загонів був особливо жорстоким (садистом) українців, за що підпав під слідство і був засуджений німцями.

У розвіддонесенні №58 УШПР від 16 червня 1943 року повідомлялося:” За даними на 12.6.1943 року у Почаїв (467 км. Від Тернополя) з Варшави прибуло 1500 озброєних поляків для боротьби з партизанами та українськими націоналістами. Польські озброєні загонами прибули також у Межиріч, Тучин, Рокитне, Словечко, Костпіль. Прибулі загоны спалюють українські села і грабують мирне українське населення...”

Окрім польських фашистів до знищення українського населення долучилися, польська поліція, польські колаборанти, які разом з німецькими карателями протягом травня-червня 1943 року знищили майже 25% процентів всього українського населення Людвипільського р-ну на Рівенщині.

За розвіданими УШПР: на 27 липня 1943 року німці видали зброю 1500 полякам для боротьби з українськими націоанлістами”.

Як відомо із аналогічних звітів за 1944 рік АК “проводила свою нищівну роботу під різним виглядом, чи то як акції німецької шуцполіції, чи просто нападала на невинні українські села, вбиваючи українських вчителів,

священників, вїтїв сїл, солтїсїв, українських сїльських активїстїв, українських хазяїв”.

Як вїдомо їз цих же документїв, поляки та АК першими за учатю нацистїв та самочинно розпочала братовбивчу вїйну з метою просунути польський етнос на Волинь, як це вдалося в майбутньому за допомогою сталїнського режиму просунути на Ряшївщину та Перемищину, окупувавши етнїчно всї українські території.

УПА намагалася захищати українські землі від польських фашистїв та АК від польського терору. За таких обставин з квітня 1943 року УПА розпочала цїлеспрямованї протипольські, оборонні акції проти АК з метою змусити польських колонїстїв, що співпрацювали проти українцїв, з нїмцями і більшовиками, вїдїйти на польські території.

З листопада 1943 року АК активїзувалася, 15 тисячний загїн до середини 1944 року спалив в Бїлгорайському, Томашївському та Грубешївському повітах села: Прихориле, Ментке, Сагринь, Шиховичї, Терєбїнь, Стриженець, Турслї. 70% жертв від польських фашистїв АК становили невинні жїнки та дїти. Загалом польські фашисти АК спалили 150 українських сїл, в яких проживало блїмзько 15 тисяч українцїв.

1-2 червня 1943 року вїддїли АК спалили 5000 тисяч українських господарств, вбили понад 1000 українцїв в селах: Зимно, Стєнятин, Жєрники, Ульгївок, Рєтичїв. Пїдроздїли УПА в кровавих битвах з польськими фашистами та реваншистами зумїли вїдкинути противника за рїчку Гучву, операція УПА пїд командуванням Острїзького, подолавши р.Гучву допомогла звільнити від польських бойовикїв і АК територїю яка належала українському етномасиву, окреснену лїнією сїл: Уханї - Орнатовичї - Горєшїв Руський - Черемно.

В останнї днї нїмецької окупації українсько-польські взаємовїдносини загострюються в Галичинї, де весною 1944 року поляки спїльно з комуно-бїльшовицькою армією “полювали” за ОУН та бойовими загонами УПА, як наслїдок 200 вїдплатних акцій УПА в ходї яких загинуло понад 5000 тисяч полякїв.

Щоб загасити полум'я мїжнацїонального конфлїкту й остаточно розв'язати “українське питаннє” 9 вересня в Люблїнї мїж окупаційним урядом УРСР і Польським комїтетом нацїонального визволення (ПКВН) було пїдписано угоду “про евакуацію українського населеннє з територїї Польщі і польських громадян з територїї Української РСР”. Угода дїяла з 1 лютого 1945 до 15 червня 1946 року.

Рїшення про “переселєнську акцію”, якї вїрїшили провести окупанти польські і бїльшовицькї окупанти українських земель, викликала опїр ОУН та УПА з українського боку й польських збройних формувань АК з їншого. Представники українського нацїонально-визвольного руху вважали Лємкївщину, Надсєннє, Холмщину і Пїдляшшя споконвїчною українською територїєю і надїялися, що всї захїдуукраїнські землі будуть у складї, хоча би марїонеткового толалїтарного режиму УРСР.

В цей час на території Польщі терористичні акції проти українців набули ще більш жорстокого характеру, яка відома під “акцією Вісла”, яка завершилась повним виселення українців Закарзоння в 1947 році в глибину польської території. Ця “насильницька трагедія українського народу” польським уже комуністичним режимом, добре вивчена і проаналізована українськими вченими, тому ми не будемо зупинятися на цьому питанні, однак наголосимо, що ОУН та УПА, дуже активно відстоювала українське населення і завжди намагалася бути з власним народом.

Сукупність проаналізованих джерел з 1920 по 1947 роки, дають право наголосити, що польська політика національного гноблення викликала серед українського населення Західної України серйозний спротив. Серйозний опір польському режиму організувала Українська військова організація (УВО), очолювана полковником Є.Коновальцем, яка з 1920 по 1929 рік вела невпинну боротьбу з урядом II Речі Посполитої.

28 січня-3 лютого 1929 року на базі УВО утворилась Організація Українських Націоналістів, яка в умовах польського режиму не мала умов для легального функціонування, тому в цей час ОУН не була класичною партією парламентського типу. В ОУН політичною догмою було переконання :” що шлях до самостійної України приведуть загальні дії мас, українська національна революція”. Цією платформою вона стояла вище ніж УВО, яка орієнтувалась лише на українських професійних військових.

Таким чином в 1929 році молоде покоління українців у боротьбі з польським урядом підтримало програму ОУН у боротьбі за побудову Української держави, тому з 1930 року ОУН почала зростати різноманітними високопрофесійними кадрами.

Ріст ОУН та кристалізація відділів по всій Україні пройшов так швидко, що польська влада, борючись з її бойовим крилом, не зауважила кристалізації, політичної та бойової системи ОУН, яка рішуче йшла до систематизації структур, які б могли б стати організаторами української влади. Прибувши в Україну з Німеччини Роман Шухевич, де він вчився у Німецькій військовій академії в Мюнхені, поставив перед проводом ОУН нові завдання: “Польща і Німеччина на передодні війни. Скорі падіння Польщі повинно заскочити нас в повній готовності у взятті влади в Україні та проголошення Української держави”.

За таких політичних обставин ОУН стає ще більш антипольською і безкомпромісною у боротьбі з фашистським урядом II Речі Посполитої...

Список використаних джерел та літератури:

- 1.Российский Центр хранения и использования документов новейшей истории (РЦХИДНИ) ф.239, оп. 280, д.77.
- 2.Центр хранения историко-документальных коллекций (ЦХИДК), ф.1355, оп.1, д. 3, л 57-59.

- 3.ЦХИД, ф.519, оп.3, д.116, л.3-15.
- 4.ГАРФ., ф.5446, оп 81 а, д.346, листы 21-40.
- 5.ЦХИДК, ф.500, оп.1, д.25, л.185.
- 6.Центр хранения и использования историко-документальных коллекций (ЦХИДК) ф.500, оп.1, д.25, лист 186.
- 7.ЦХИДК, ф.1303, оп.2, д.109, листы 10-12.
- 8.ЦХИДК, ф.1358, оп.1, д.48.л.2-4.
- 9.ЦХИДК, ф.1447, оп.1, д.18, л.1-2.
- 10.ЦХИДК, ф.500, оп.1, д.775, л.322.
- 11.ЦХИДК, ф.1303, оп.2, д.6а, л.503-504.
- 12.ЦХИДК, ф.500, оп.1, д.775., л.395.
- 13.АВП РФ, ф.Германия-референт., оп.34, пор.66, п.152, д.Ге-622, л.250.
- 14.АВП РФ, ф.Германия-референт., оп.34, пор.66, п.152, д.Ге-622, л.201.
- 15.Архів "Літопису УПА".
- 16.S. Micro NAU copy T-175, vol.124, p.599,575.
- 17.S. Micro NAU copy T-175, vol.124, p.521566.
- 18.The National Archives of the US.(NAUS), t-175, vol.124, p.599371).
- 19.ВА Koblenz, R6/281, Bl.146-166.
- 20.Політичний терор та тероризм в Україні. ХІХ-ХХ століття. Історичні нариси. Київ. Наукова Думка.2002,с.548-556, с.557-573, с.574-589, с.650-655, с.656 –677, с.788-797.
- 21.Петро Мірчук.Українська Повстанська Армія 1942-1952.Мюнхен 1953,319с.
- 22.Тарас Чупринка, Головний Командир УПА. Бійці і командири Повстанчої
- 23.Армії. (Звернення). Повстанець. Квітень-травень 1945.
- 24.С.Бандера. Перспективи Української революції. Мюнхен. Видавництво Організації Українських Націоналістів.1978, 640с.
- 25.Тарас Бульба Боровець. Армія без держави. Львів. Поклик сумління.1993.
- 26.В.Сергійчук.ОУН-УПА в роки війни: нові документи і матеріали.Київ.В-во.Дніпро, 1996, 493с.
- 27.П.Содоль.Українська Повстанча Армія 1943-1949. Довідник. Пролог. Нью-Йорк, 1994,199с.
- 28.В.Ідзьо. Українська Повстанська Армія – згідно аналізу свідчень німецьких та радянських архівних джерел. Науковий Вісник Українського Університету.М. 2004р.,т.V.
- 29.В.Ідзьо. Роль керівництва УПА та політичного проводу ОУН в створенні Української Головної Визвольної Ради в в світлі аналізу джерел та оцінках визначних її діячів.(1944-2004). Науковий Вісник Українського Університету. М. 2004р.,т.V.
- 30.Віктор Ідзьо.Українська Повстанська Армія - згідно аналізу свідчень німецьких та радянських архівних джерел. - Львів "Сполом", 2005. - 208с.
- 31.Є.Перепічка. "Феномен Степана Бандери". - Львів "Сполом", 2006. -736с.
- 32.С.Ткаченко.Повстанческая Армия. Тактика борьбы. М.2000, 508с.

33.W.Benz.Dimension des Volkermordes. Munchen, 1991, s.528f.

34.Roman Drozd."Ukrainska Powstancza Armia"Warszawa 1998,285s.

Розділ II.

Військове та політичне протистояння ОУН та УПА проти польських, німецьких та радянських окупантів України. ©

Як бачимо із радянських архівних документів, ОУН величезні надії поклала на польсько-німецьку війну, однак фашистська Німеччина розігрувала "українську карту" виключно в своїх політичних інтересах...

Після зближення з більшовицькою Росією (СРСР) та підписання пакту Молотова-Рібентропа, 1 вересня 1939 року напала на Польщу, однак буквально через 17 днів в результаті "секретного договору" між німцями та більшовиками, де українці та поляки до уваги не брались, 17 вересня 1939 року Західна Україна опинилася у "сфері радянського впливу"...

З цього часу в Західній Україні розпочались швидкі знищення всіх “польських соціально-політичних, економічних та культурно-релігійних структур” з метою інтеграції Західної України в СРСР.

Як засвідчують секретні радянські документи, шеф НКВС Л.Берія, в рамках підготовки військової агресії проти Польщі, ще 8 вересня 1939 року, видав наказ №001064, згідно якого народний комісар НКВС України І.Серов повин був організувати оперативні групи НКВС, завдання яких, між іншим, мали бути й арешти “найбільш реакційних” представників землевласників і капіталістів, польської адміністрації, польських та українських політичних угрупувань, працівників та агентів 2-відділу Головного штабу, а також офіцерів польської розвідки, контррозвідки, їх архівів та всієї агентурної сітки в Західно-українському регіоні. Передбачався арешт всіх польських та українських офіцерів як дійсної служби так і запасу. До складу чикістських груп, які повинні були виконувати завдання увійшли оперативні працівники НКВС України, а також Москви і Ленінграду й оперативно-політичні працівники прикордонних військ. Крім того у розпорядження начальників оперативно-чикістських груп з метою виконання спеціальних завдань із складу Київського особливого військового округу (КОВО), виділялося по одному батальйону, чисельністю в 300 чоловік кожен. За даними І. Льюшина, вже на третій день від початку ведення агресії СРСР проти Польщі народний комісар НКВД І.Серов у звіті №0036 “Про ситуацію при зайнятті Тернополя”, доповідав Л.Берії, “що необхідно створити більш значні чикістські оперативні групи, ніж передбачалося раніше, оскільки наявні структури не встигали оволодіти ситуацією”.

Як бачимо із документів перший секретар ЦК КП(б)України М.Хрущов після захоплення Львова критикував “роботу” І.Серова, начальнику особливого відділу фронту А.Міхесву наступними словами: ”Що це за робота, коли нема жодного розстріляного”, на що той відповідав: ”що у Золочеві розстріляно 12 чоловік, а без діла ми не стріляємо”...

Таким чином в Західній Україні на території бувшої П Речі Посполитої, уже іншим загарбником, більшовицькою Росією (СРСР) розпочались проти українського населення наступні репресії та терор, на які ОУН у новій ситуації нового окупаційно режиму змушена була знову розпочинати боротьбу.

Як засвідчують архівні документи бувшого СРСР, до кінця 1939 року НКВС арештувало 1057 офіцерів, багатьох працівників польської адміністрації та поліції. 24 вересня у Львові було заарештовано президента міста, професора - дерматолога С.Островського, а згодом й усіх членів міської управи разом з віцепрезидентами В.Хаесом і Ф.Їжиком. Після декількох днів ув'язнення у Львові С.Островського перевели до Москви у сумнозвісну в'язницю НКВС - Луб'янку, де впродовж 19 місяців він зазнав 90 допитів. У травні 1941 року його засудили до 8 років таборів. Репресії, окрім польських військових, представників польської окупаційної влади, поліції, яких було вислано до радянських концентраційних таборів, зазнали і члени українських легальних партій. Як засвідчують

документи, було зарештовано і вивезено на схід національних демократів К. і Д.Левицьких, соціалістів - радикалів І.Новодворського й А.Гриняка, соціал - демократа В.Старосольського та багато інших. Всього, як наголошувала в 1942 році газета “Краківські Вісті” органами НКВС було вбито і вивезено в Сибір галицьких інтелігентів понад 250 осіб. Як засвідчують джерела московських архівів, активно повело НКВС боротьбу з Українською Греко-Католицькою Церквою, яку намагався замінити православною. Процес “радянзації” Західної України супроводжувався загостренням політичної боротьби, її повели перейшовши в піпілья польські та українські організації...

Як засвідчують документи радянських архівів, чикістські опергрупи проводили також арешти українських офіцерів та вояків, які служили в рядах польської армії і боролися проти союзників СРСР та фашистської Німеччини. Як відомо із джерел які ще потребують подальшого дослідження, всі затримані загинули в застінках НКВС. Серед них був, зокрема, головний правоставний капелан Війська Польського, полковник С.Федоренко.

Підступно захопивши західноукраїнські землі радянське керівництво почало створювати структури окупаційної влади. Цьому, як засвідчують радянські архіви, протистояла ОУН, яка поширювала антирадянські листівки, вела пропандистські роботи проти нових окупантів. За таких обставин репресивний режим швидкими темпами почали створювати карально-репресивний апарат. В листопаді 1939 року Л.Берія видає накази: “Про організацію НКВС в Західних областях України” та “Про організацію відділів міліції”. На території Західних областей України були створені чотири обласних управління і 60 повітових (пізніше районних) відділів НКВС та міліції. Кекрівний склад комплектувався переважно з прибулих росіян. В Західну Україну було переведено 400 осіб начальницького складу за рахунок випускників училищ НКВС. З Ленінградського – 60 офіцерів, Саратовського – 40 офіцерів, Смоленського – 50 офіцерів, Рязанського – 40 офіцерів, Горківського – 35 офіцерів, Новочеркаського – 35 офіцерів, Воронежського – 40, інших сибірських закладів НКВС - 110 офіцерів. Однак цієї розгалуженої репресивної системи окупаційних каральних органів було замало, тому додатково було переправлено ще 100 високопрофесійних офіцерів з інших республік, 250 офіцерів з різних управлінь та відділів НКВС, 100 офіцерів з прикордонних військ, 150 офіцерів з оперативно-чекістських шкіл. З таким репресивним апаратом більшовицька влада почала організовувати колгоспи, “ боротися з буржуазними елементами польського гатунку”. Особливу увагу окупаційно-репресивна радянська влада приділяла “церковному питанню”. Перший удар був спрямований проти римло-католицької церкви, оскільки костели вважались одними з головних осередків антирадянської агітації. Польські ксьондзи попали до першої хвилі репресій, які проводило НКВС. Було заарештовано зразу у 1939 році 57 римо-католицьких священнослужителів, які попали в концтабори, 19 із них було розстріляно. 20 жовтня 1939 року було закрито теологічний факультет Львівського університету, ще через декілька днів –

римо-католицьку семінарію. Загалом після терору “союзників” німецьких фашистів та російських більшовиків, Польща, як в покараннях над українцями, опинилась без держави, армії (всі офіцери її були розстріляні та опинились в концтаборах, уряду та римо-католицької церкви. Як відмічалось підпільниками з ОУН: ”Бог покарав Польщу за зраду українського народу, за Рижський мир, за ненадання обіцяної автономії, за знування в Березі Картузькій, державну колонізацію, терор над українським народом в Західній областях України”. В цю пору, наголошувалось в документах ОУН, “німці і росіяни, своїми військовими діями, фактично знищили Польщу: її державний репресивний (напівфашистський устрій), терористину каральну систему, яку вони запустили проти українців, жостокую фашистсько-націоналістичну інтелігенцію та репресивну надмірно пихату польську аристократію та релігійну організацію. Одним словом, II Річ Посполита втратила, за великі гріхи перед братнім слов’янським українським народом, все, і опинилась у становищі багатостраждального українського народу. До поляків у нас, наголошували провідники ОУН, не має жалю, а тільки зневага, та ганьба, якою вони покрили себе внаслідок жорстокого терору над українським народом. Покарання поляків у 1939 році, це тільки початок їхнього зубожіння, як національного так і культурного, оскільки германці та московити фіно-угри, ніколи не дадуть піднятися польській державній системі, ніколи, поляки, більше не будуть знуватися над українським народом... Нехай і вони, поляки, вип’ють чашу зневаги над собою, тоді зрозуміють всю силу терору над українцями”, наголошувалось в резолюціях та директивах керівництва ОУН...

Таким чином, внаслідок жосткого терору, більшовицької влади за дуже короткий час, було викорінено всі основи польської державної, економічної та громадської влади, жорстоко знищена церковна римо-католицька та військово-політична організації.

В цей час, як бачимо із свідчень архівних документів, активну боротьбу з новим більшовицьким режимом повела ОУН. Як засвідчують всі проаналізовані нами документи, на території України почали виникати нові районні, повітові, окружні проводи ОУН. Так на Волині, за свідченнями ОУН повело роботу в багатьох селах. Так тільки в Луцькому окружному проводі робота велась приблизно в 100 селах. Загальна кількість тут членів ОУН становила 300 чоловік. Слід наголосити, що із-за зрад, радянські органи держбезпеки на Волині в цей час заарештували близько 30 активних членів ОУН, що змушувало ОУН переходити в глибоке підпілля. Як бачимо із документів, у тюрмах Західно-Українського регіону на грудень 1941 року перебувала велика кількість в’язні у більшій мірі, членів ОУН та інших українських партіотичних організацій, які чинили політичний спротив, проводили пропагандиску роботу проти нового більшовицького окупаційного режиму. Із документа від 23.XII.1941 року ми дізнаємося, що начальник тюремного управління НКВС УЗСЗ Філіпов направив командирю 13 дивізії військ НКВС полковнику Зав’ялову план евакуації в’язнів, в якому зазначив: ”на підставі розпорядження наркома внутрішніх справ УРСР

Василя Сергієнка із в'язниць західних областей України необхідно евакуювати в'язнів у тилові області". Передбачалось вивезення 23 тисяч 394 чоловік, для чого необхідно було понад 700 залізничних вагонів. Як засвідчують документи, В.Сергієнко декілька разів звертався з телеграмами в НКВС СРСР за інструкціями щодо евакуації в'язнів, але ствердної відповіді з Москви не надходило. Скоро в НКВС України прибула телеграма Л.Берія, дії якого були затверджені прокурором і в якій був чіткий і конкретний наказ: "Розстріляти всіх осіб, що перебували під слідством, засуджених за контрреволюційні злочини, а також осіб, що скоїли розстрати у великих розмірах". Взнавши про цей наказ, ОУН вчинала напади на львівську та бережанські в'язниці.

Як засвідчують документи радянських архівів, в'язнів розстрілювали в тюремних камерах та подвір'ях тюрем, у різних лісових масивах на окраїнах міст. Після вступу німців, для українського народу відкрилась жахлива картина, десятки тисяч трупів по всій Західній Україні. Підрахунки депортованих, ув'язнених та вбитих мешканців Західної України, виявили, що більшовицький режим репресував у 3 - 4 рази більше людей, ніж гітлерівці, причому на території, у двічі меншій, ніж зона німецької окупації. Всі ці жахливі картини дають повну уяву картини про "роль російського братерства" при вступі і виході з Західної України. Слід наголосити, що та комуністична номенклатура і її передовий загін НКВС, КГБ, не змінили тактики репресивного управління Західною Україною, де і в подальшому відбувались вибіркові вбивства вільнолюбивої української інтелігенції, які сповідують ідеї та постулати закладені ОУН...

Слід наголосити, що ОУН побачивши реальний терор бокупаційної окупаційної влади, почала вести активну боротьбу проти нових заіойовників.

Яз засвідчують документи, ОУН розпочав ліквідацію як представників влади так і таємних співробітників НКВС. Однак НКВС внаслідок підступу та шантажу провів арешт 30 активістів ОУН на Волині. Як засвідчують джерела радянських архівів на Волині у протистоянні з більшовиками загинули: районний провідник М.Микитюк, підрайонний првідник Ю.Харченко та І.Гайдюк. Особливого жорстока боротьба на Волині розгорілась в другій половині 1940 року. Від рук чекістів загинули майже всі активісти Володимир-Волинського Проводу ОУН. Внаслідок зради, були заарештовані майже всі члени проводу Устилузького району. Втрати зазнали цілий ряд районних станичних організацій ОУН на Західно-українських землях.

В цей же час починаючи з 1941 року репресивна влада організувала "показові" процеси над членами проводу ОУН, що було своєрідним залякування населення Західної України. Як засвідчують документи, великий процес розголосу над членами ОУН одержав "Процес-59", що відбувся 15-19 січня 1941 року у Львові. Внаслідок цього процесц 42 членів ОУН було приговорено до розстрілу 17 – осіб засуджено на 10 років ув'язнення в концтаборах та до 5 років заслання. Згодом жінкам було замінено вищу міру покарання на довгий термін ув'язнення.

7 травня 1941 року розпочалось “судилище” над 62 членами ОУН : Дрогобицького, Добромільського, Стрийського і Турківського р-нів. Суд проходив в обласному центрі, місті Дрогобичі. 30 членів ОУН було засуджено до розстрілу, 24 члена ОУН до 10 років концтаборів, 19 членів ОУН – отимали термін покарання 7- 8,5 роки тюремного ув’язнення.

Як засвідчують документи, наприкінці травня 1941 року НКВС організував ще одне судилище над 39 членами ОУН. Судив їх київський військовий трибунал під головуванням Константинова. Підсудних піддали жорстоким тортурам. На допитах підсудних хапали за волосся, товкли головою об стіл, вбивали під нігті голки, електризували, вибивали зуби, били по хребту, виводили на лжерозстріл. 22 членів ОУН присудили до розстрілу, 8 до 10 років катування тюрми, 4 - до 5 років, 5 чоловіків вивезено на заслання в Казахстан.

Як засвідчують радянській документи, все населення Західної України симпатизувало боротьбі ОУН проти московських окупантів, тому, щоб придушити український національно-визвольний рух на чолі ОУН проти московських окупантів, окупаційна радянська влада вдалася до найжорстокішого методу боротьби, такого як депортація населення Західної України, яка проходила декількома етапами. Початок першій фазі було покладено постановою РНК СРСР від 29 грудня 1939 року ”Про виселення із західних областей України польських осадників у Кіровську, Пермську, Вологодську, Архангельську, Івановську, Ярославську, Новосибірську, Свердловську й Омську області та Комі АРСР. Постанова передбачала переселення 21 тис. сімей, а реально йшлося про депортацію щонайменше 100 тисяч українців. Із архівних джерел нам відомо, що у складі 4029 сімей, що підлягали депортації у Львівській області, налічувалось: 2 тисячі 966 українців, із 2 тисяч 057 із Дрогобицької області – підлягало депортації 11 тисяч 355 українців. Для перевезення такої кількості народу в глибину СРСР було виділено 3537 непристосованих для перевезення людей вагонів. Процесом депортації керували заступник наркома внутрішніх справ СРСР В.Меркулов і нарком внутрішніх справ УРСР І.Серов. Як засвідчують документи, безпосередніми організаторами депортації українського населення були заступник наркома внутрішніх справ України М.Голинський, начальники дорожньо-транспортних відділів НКВС Львівсько. Та Ковельської залізниць Клепов та Уткін. В усіх західно-українських областях були створені “трійки” для проведення депортаційних окцій. Самі ж області були поділені на “оперативні дільниці” з своїми “трійками” на чолі. Характерною особливістю “трійок” було те, що всі вони склались з росіян. Як засвідчують джерела в “Бібрську трійку” входили: Чернаков, Малишев, Леонов, “Брідську трійку”: Євграфов, Саркісов, Нусімович, “Городоцьку трійку”: Матвеев, Уфланд, Чуніхін, “Любачівську трійку”: Кононов, Петров, Пішкін, “Львівську трійку”: Хомутов, Алафердов, Хохряков і т. д. Як засвідчують документи з радянських архівів, депортаційна акція відбувалась упродовж 10-13 лютого 1940 року, при чому, вона охоплювала значно ширші верстви громадян, ніж тільки польських осадників, про яких

значалося в постанові. Депортовани дозволялось брати з собою майно і дрібний господарський інвентар: одяг, більзну, взуття, постільні принадлежності, столовий посуд: ложки, ножі, виделки, чайники і кухонні відра, продукти з розрахунку місячного запасу на сім'ю, дрібний господарський та побутовий інструмент: сокари, пилка, лопата, мотика, коса, граблі, вила, молоток, зубила, гроші (сума не обмежувалася), побутові цінності (обручки, годинники, сережки, браслети, портсегари, скрині та ящики для речей. Загальна вага не повинна перевищувати 500 кг. На сім'ю. Слід нагорлосити, що виселення українських сімей в Сибір проводилось грубими методами. В села наїжджали велика кількість енкаведистів і швидко погрузивши на підводи людей до сходу сонця вивозили їх на "збірні пункти" в Львів, Станіславів, Тернопіль. Опісля невинних людей грузили в брудні, непристосовані для перевезення вагони в яких везли українців у глиб Росії. З усіх районів про діяльність цих енкаведистських банд-формувань, про всі "злочини" доповідалось в Львів, де розміщувався штаб депортації.

В подальшому для узаконення терору над українським населенням Західної України було прийнято постанову РНК СРСР №289-127 сс, від 2 березня 1940 року, згідно якої депортації підлягали всі українські політичні та громадські діячі. Оскільки ворогів було багато, то 16 травня 1941 року ЦК ВКП(б) СРСР прийняв постанову "Про виселення ворожого елемента з республік Прибалтики, Західної України, Західної Білорусії, Молдавії".

Список використаних джерел та літератури:

- 1.Российский Центр хранения и использования документов новейшей истории (РЦХИДНИ) ф.239, оп. 280, д.77.
- 2.Центр хранения историко-документальных коллекций (ЦХИДК), ф.1355, оп.1, д. 3, л 57-59.
- 3.ЦХИД, ф.519, оп.3, д.11б, л.3-15.
- 4.ГАРФ., ф.5446, оп 81 а, д.346, листы 21-40.
- 5.ЦХИДК, ф.500, оп.1, д.25, л.185.
- 6.Центр хранения и использования историко-документальных коллекций (ЦХИДК) ф.500, оп.1, д.25, лист 186.
- 7.ЦХИДК, ф.1303, оп.2, д.109, листы 10-12.
- 8.ЦХИДК, ф.1358, оп.1, д.48.л.2-4.
- 9.ЦХИДК, ф.1447, оп.1, д.18, л.1-2.
- 10.ЦХИДК, ф.500, оп.1, д.775, л.322.
- 11.ЦХИДК, ф.1303, оп.2, д.6а, л.503-504.
- 12.ЦХИДК, ф.500, оп.1, д.775., л.395.
- 13.АВП РФ, ф.Германия-референт., оп.34, пор.66, п.152, д.Ге-622, л.250.
- 14.АВП РФ, ф.Германия-референт., оп.34, пор.66, п.152, д.Ге-622, л.201.
- 15.Архів "Літопису УПА".
- 16 S. Micro NAU copy T-175, vol.124, p.599,575.

- 17.S. Micro NAU kopy T-175, vol.124, p.521566.
- 18.The National Archives of the US.(NAUS), t-175, vol.124, p.599371).
- 19.BA Koblenz, R6/281, Bl.146-166.
- 20.Політичний терор та тероризм в Україні. ХІХ-ХХ століття. Історичні нариси. Київ. Наукова Думка.2002,с.548-556, с.557-573, с.574-589, с.650-655, с.656 –677.
- 21.Петро Мірчук.Українська Повстанська Армія 1942-1952.Мюнхен 1953,319с.
- 22.Тарас Чупринка, Головний Командир УПА. Бійці і командири Повстанчої
- 23.Армії. (Звернення). Повстанець. Квітень-травень 1945.
- 24.С.Бандера. Перспективи Української революції. Мюнхен. Видавництво Організації Українських Націоналістів.1978, 640с.
- 25.Тарас Бульба Боровець. Армія без держави. Львів. Поклик сумління.1993.
- 26.В.Сергійчук.ОУН-УПА в роки війни: нові документи і матеріали.Київ.В-во.Дніпро, 1996, 493с.
- 27.П.Содоль.УПА 1943-1949. Довідник. Пролог. Нью-Йорк, 1994,199с.
- 28.В.Ідзьо. УПА – згідно аналізу свідчень німецьких та радянських архівних джерел. Науковий Вісник Українського Університету. М. 2004р., т.V.
- 29.В.Ідзьо. Роль керівництва УПА та політичного проводу ОУН в створенні УГВР в світлі аналізу джерел та оцінках визначних її діячів.(1944-2004).Науковий Вісник Українського Університету. М. 2004р.,т.V.
- 30.Віктор Ідзьо.Українська Повстанська Армія - згідно аналізу свідчень німецьких та радянських архівних джерел. - Львів “Сполом”, 2005. - 208с.
- 31.Є.Перепічка. “Феномен Степана Бандери”. - Львів “Сполом”, 2006.-736с.
- 32.С.Ткаченко.Повстанческая Армия. Тактика борьбы. М.2000, 508с.
- 33.W.Benz.Dimension des Volkermordes. Munchen, 1991, s.528f.
- 34.Roman Drozd."Ukrainska Powstancza Armia"Warszawa 1998,285s.

Розділ III.

Військове та політичне протистояння ОУН та УПА проти польських, німецьких та радянських окупантів України. ©

Як засвідчують архівні документи всього за 1939-1941 роки з колишніх Волинського, Львівського, Тернопільського та Станіславського воєвідств колишньої Польщі було вивезено в глиб Росії близько 550 жителів, а отже жертвами радянського терору та насилля став кожний 10 житель Західної України.

Як засвідчують документи, дорога депортованих на сибірську голгофу була важкою й нестерпною. Смерть постійно витала над брудними ешелонами, які невпинно рухалися на схід. Згідно з свідченнями архівів НКВС за час транспортування не доїхало до кінцевого сибірського пункту призначення 32 тисячі 733 особи, а ті, які дібралося чекало каторжне життя. У спецпоселеннях в бараках, де були розміщені українці панували: антисанітарія, вошивість, туберкульоз.

Як засвідчують документи НКВС серед прибулих поширилися масово захворювання: екземія, короста, різноманітні нариви. Як мрезультат смертність збільшилася, як засвідчують документи із 550 тисяч депортованих через рік-два перебування в спец-поселеннях залишилося 350-300 тисяч українців.

Поряд із депортаціями комуністичний режим практикував відселення українців із обжитих віками регіонів. Так у січні 1940 року постановою ЦК ВКП(б) було визначено 800-метрову зону західної та південно-західної дільниць державного кордону СРСР... Тоталітарним режимом РНК УСРС була прийнята прийнята постанова 13 лютого 1940р. "Про виселення українців з населених пунктів". На виконання наказу НКВС 3 229 українських сіл вингнала 21 тисячу 212 українських родин, десь приблизно 102 тисячі 800 осіб. Як засвідчують архівні джерела з прикордрної частини Львівщини, де компантно проживали українці були виселені українські родини з таких сіл:Салаші, Лобра, Рядова, Монастир, Пічани, Вилева, В'язивниця, Воля Велика, Лівча, Старі Гораї, Хлівисько, а також с. Міхалейки, Березняки, Заязд, Пашиця, Шкурханка, Шабельня, Юрки (Юрки), Провала, Пасіка, Голубші, Горбовці, Гутисько, Хитрейки, Басюки, Тишики, Полинс, Рикі, Тістечки, Гери, хутори, Мельники, Шинки, Юнини, Хуки, Кравці, Клепарів, Порцієв, Вербляни, Велика і Мала Вишеньки, Верещиця, Курники, Майдан. Всього із цих населених пунктів було виселено 2500 великих господарств, які становили визначну економічну базу Краю, приблизно 11 тисяч 995 українських господарників. Всі ці люди зазнали повного економічного і морального краху, у них дорога в подальшому була одна вступ вряда ОУН та УПА.

Як засвідчують архівні документи великого удару було нанесено і по західно-українській інтелігенції, яка легально розвивала українські національно-культурні

традиції в умовах II Речі Посполитої. Так під час відходу з західного регіону НКВС репресувала представників елітарних верств українського населення, в тому числі академіка К.Скудинського та сина Івана Франка Петра та інших. Таким чином, що можемо сказати, що окупація Західної України людиноненависницьким режимом СРСР та передачу її під юрисдикцію сателіта УРСР привело до тяжкої трагедії.

Фактично, як засвідчують архівні джерела, УРСР продовжила кроваву традицію Польського режиму і модернізувала терористичну діяльність та вбивства над українською інтелігенцією, та ОУН зокрема. Безсумнівно, що в такій ситуації ОУН розгорнула проти окупаційного режиму боротьбу.

Як засвідчують документи, ОУН вела боротьбу політичними методами, пояснювала українському народу суть нового окупаційного режиму. Можна сказати, що ОУН користувалась повною підтримкою українського народу, вона стала тим політичним фактором з яким не можна було не рахуватися, як засвідчують сукупність проаналізованих джерел, з точки зору польської окупаційної, радянської та подальшої німецької окупаційної влад, ОУН та в подальшому УПА це “бандити”, “кримінальний елемент”, хоча ці люди фактично ніколи не були, не бажали бути громадянами польського терористичного, режиму УРСР, СРСР чи фашистського рейху.

Як бачимо ОУН повів безкомпромісну боротьбу з новим окупантом СРСР, який вступивши на територію України, розпочав “діяльність”, яка “з точки зору міжнародного права”, була своєрідно, безпрецедентною нормою тоталітаризму”.

Як засвідчують архівні документи, в Західній Україні розпочались судилища та репресії талітарного режиму, які проходили з 1939-1941 роки та в подальшому в 1944-1945 роках.

Міри насильної “радянзації” та боротьба з противниками з боку окупаційного, тоталітарного режиму СРСР, не витримують ніякої критики.

Як засвідчують документи сконтровані в московських архівах, нова хвиля окупації України азійським режимом СРСР зі сходу, приніс нові випробування, терор та насилля українському народу. Похідні цього режиму українські, польські, російські банд-формування (радянські партизани і регулярні окупаційні військові з’єднання типу С.Ковпака, спец-групи Д.Медведева та М.Кузнецова, та інші радянські банд-формування на українській землі), були основними найбільш неуюзпечними терористами українського народу, насильниками в усіх галузях політичного, громадського та культурного життя.

Як свідчать документи, вони грабували українське населення, відбилали насильними методами: корови, коні, харчові припаси, вбивали національно свідому українську інтелігенцію, представників громад, українських господарів...

Таким чином виселення СРСР та польськими сателітами українського народу дає підстави говорити про великі акти тероризму людиноненависницькими режимами II Речі Посполитої, СРСР, фашистської Німеччини, які на основі протирічч привели Європу до II світової війни.

І тут, як бачимо із сукупності проаналізованих нами архівних документів, на сторожі інтерів українського народу, стояла єдина, послідовно втілюючи його волю Організація Українських Націоналістів, з 1942 року Українська Повстанська Армія... Боротьба ОУН та УПА була всесторонньо підтримана народом, оскільки вона була священна, за відновлення Української Держави...

Що стосується наступного окупанта, фашистську Німеччину, яка напала на не менш жалючого монстра і поневолювача українського народу, Польщу та свого нещодавнього союзника СРСР, то вона теж, як засвідчують документи, розпочала кривавий тетор проти українського населення в Україні.

Проаналізовані нами документи, дають право наголосити, що у слід за вступом в Західну Україну, об'єктом нацистського терору стала і ОУН, а також ті українські партії, які стояли на платформі української державницької ідеї.

Після проголошення Акту 30 червня 1941 року, та утворення Самостійної України, фашистська Німеччина вдалася до жорстоких заходів проти українського уряду, та зокрема ОУН. Арешт та ув'язнення в концтабір голови проводу ОУН Степана Бандери та Ярослава Стецька став сигналом для гоніння німецьких фашистів на ОУН.

3 липня 1941 року розпочались масові арешти українських патріотів, німці розпочали терористичні акти в Галичині та Волині. Зразу було арештовано 100 осіб серед яких і член Українського державного правління А.П'ясецький.

Восени німці арештували всіх, хто мав відношення до українського державного управління в регіонах. Як засвідчують документи, перша антиукраїнська акція німців відбулася на Поліссі, де відзначалося 20-річчя розстрілу більшовиками 359 українських повстанців під с. Базар. Німці заарештували 721 українців, а 30 листопада без суду й слідства розстріляли 120 українських активістів у передмісті Житомира.. Відбулися також розстріли українських патріотів у Базарі, Коростені, Радомишлі.

У жовтні 1941 року гестапо повісило у Миргороді провідника середньої похідної групи ОУН(б) М.Лемика разом з 5 його товаришами.

У Миколаєві тоді ж затримано 16 членів похідної групи, у яких виявлені документи про структуру, завдання, паролі від організації ОУН. Одного із них Мацілінського повісили, а Ю.Войтовича, брата і сестру Лехітського публічно розстріляли. Як свідчать документи в 1941 році, німці розстріляли також членів ОУН в Києві, Кам'янець-Подільському, Чернігові, Полтаві.

У лютому 1942 року німецька поліція арештувала групу українських партіотів, яка працювала за дорученням ОУН і розстріляли їх Пораненому кур'єру ОУН яка діяла між Києвом і Харковом О.Бабію вдалося вибратися із могили.

У травні 1942 року гестапо нападає на осередок ОУН у Лубнах, який очолював Вагеш і арештує всіх.

Як засвідчують німецькі документи в квітні 1942 року румунська поліція в Чернівцях натрапила на слід розгалуженої сітки ОУН(б) і провела чисельні арешти членів ОУН.

В цей же час гестапо проводить арешти членів ОУН і в Західній Європі, зокрема в 210 членів ОУН в Берліні, Ганновері, Гамбурзі, Гельдесхаймі та Потсдамі. Операція охопила ще 24 міста, серед яких Відень, Прага, Данциг, Познань і всі найбільші німецькі міста. Як засвідчують документи такі ж заходи тривали і в усіх найбільших містах України.

Так на Слобожанщині було розстріляно членкинь “Союзу українок Слобожанщини” та “Просвіти”, які надавали притулок членам ОУН.

Географія фашистського терору охопила всю Україну: Рівне, Мелітопіль, Одеську й Чигирин, Полтаву та Херсон. На Кіровоградщині німці розстріляли 120 осіб які були причетні до ОУН. У Кривому Розі було знищено голова та члени міської управи, редактор часопису “Дзвін” та представники інших українських організацій, які допомагали ОУН.

Терором німецькі фашистів проти ОУН розпочало гестапо 1943 рік. Так у січні було схоплено 2 членів ОУН(б) у Відні, 10- в Опельні, 55 – у Ганновері, 136 – у Берліні. Такі ж арешти відбулися в 1943 році і в Україні, в лабеті гестапо потрапило 38 членів ОУН, в тому числі у Львові Д.Грицай, А.Кузьмінський, В.Ковальський, О.Гасин. Було прилюдно розстріляно членів ОУН в Рівному, Дрогобичі. В квітні 1943 року була фашистами знищено керівників ОУН “Поділля” з центром в Вінниці. В цей же час було схоплено провідника Кримського ОУН І.Осадчука в Євпаторії.

В лютому 1942 року в Джанкої німецькі фашисти розстріляли 14 членів ОУН в тому числі Р.Бардахівського, С.Ванкевича, М.Любака, Наконечного.

В цей же час були схоплені і розстріляні 30 пропогандистів похідної групи ОУН, яку очолював М.Сціборський, яка вирушила в глиб України.

В цей же час від рук німецьких катів загинув шеф розвідки ОУН(б) І.Равлик, був ув’язнений і замордований в гестапівських застінках Львова член проводу ОУН(б) І.Климів (Легенда), волинський провідник ОУН А.Марченко.

В лютому 1942 року гестапівці арештували 15 членів ОУН на чолі з окружним провідником ОУН(б) В.Мельничуком. Десять із них було вивезено в листопаді 1942 року до м. Ягольниці і розстріляно разом із 52 іншими бранцями, яким інкримінували належність до ОУН.

Як засвідчує сукупність проаналізованих нами документів, в листопаді 1942 року гестапівці напали на збори ОУН(б) у Львові, по гетспівцях охороною зборів було відкрито вогонь де було вбито 2 осіб. В цей же час гестапівці провели масові облави і арешти в Львові, Тернополі, Станіславі, де під стінами синагоги розстріляли 20 українських патріотів.

В цей же час активно розпочинає давати спротив окупантам Українська Повстанська Армія (УПА), у січні 1943 біля с. Недільна, Дрогобиччина було вбитовизначного гестапівця Ляйфмана. Німці помстились і повісили в Дрогобичі 3 полонених вояків УПА та 8 членів ОУН. В цей же час в січні 1943 року сотня УПА під кепівництвом сотника Білого (Арійця) напала на в’язницю в містах Дубно та Кременці.

Таким чином під час фашистської окупації України в 1941-1944 роках загинуло 4 тисячі 756 членів ОУН у тому числі 197 членів вищого керівного складу 95% від всіх вбитих і замордованих припадає, які припадають на “Рейхкомісаріат України”. Серед великих міст перше місце посідає Київ тут у боротьбі з нацистами загинуло 621 член ОУН, велика кількість членів ОУН як політичних в’язнів утримувано в 126 концтаборах на територіях Німеччини та Польщі. 132 члени ОУН не вишли живими з концтаборів. Їх засудили і утримували ще те, що бажали бачити свою батьківщину вільною.

Як засвідчують німецькі документи з 1943 року ОУН(б) взяла курс на підготовку загального повстання, лави УПА почали стрімко зростати.

УПА почала проводити каральні операції над німецько-фашистськими окупантами. Внаслідок боїв, УПА захоплювала у ворога велику кількість зброї, провіанту, амуніції. Як бачимо під керівництвом ОУН, члени якої були прикладом для всіх ланок поневоленого українського суспільства, розгорталась боротьба, формувалась збройна сила Українська Повстанська Армія. Таким чином терор не поставив український народ на коліна, лише завдав йому чисельних ран, які проросли в серця прийдешніх поколінь трагфічною скорботою за воїнами УПА та членами ОУН, які боролися за відновлення незалежності України...

Сукупність всіх наявних, проаналізованих нами документів, дають право наголошувати, що ОУН у час польської, радянської та фашистської окупації була єдиною партією, яка відстоювала ідею Української Самостійної Соборної Держави на протигагу всім своїм політичним опонентам в Україні та поза нею, а одже, ОУН – це державницька організація, яка боролася за утвердження всіх міжнародних актів, угод, в утвердження незалежності України, опираючись на національно-визвольний рух. ОУН спрямувала всю агітаційно-пропагандистську роботу на підвищення національної свідомості українського народу.

ОУН вживала заходів стосовно розвитку національної науки, освіти, культури, господарювання, обстоювала інтереси традиційних українських конфесій перед наступом латинників та московської церкви, захищала соціально-економічні права населення українських етнічних земель, не допускала, щоб в українських, як центральних так і регіональних урядах та промисловостях утверджувалися: євреї, поляки, німці.

За переконливою і доволі аргументованою думкою керівництва проводу ОУН: “Україною, повинні правити, українці, а не інші етнічні меншини. Останні повинні признати верховенство українського закону, права, культури і особливо мови, літератури та писемності. Всі хто не бажав працювати на українську масову культуру, мову, традиції повинні були спочатку добровільно, а можливо й примусово покинути Україну, і водночас панівне в етностструктурі української держави і народу, в освіті, культурі, юриспруденції та державобудівництві, зайняти українці. Всі вивільні високоінтелектуальні робочі місця після від’їзду в свою батьківщину всіх не бажаних вчити українську мову, поважати багатостраждальну історію та культуру, повинні зайняти українці.

З точки зору стратегії ОУН всі головні іноетнічні колоністи та поневолювачі українського народу повинні добровільно покинути Україну, або включитися в активне державобудування в Україні...

Як бачимо із проаналізованих нами джерел у ХХ столітті уряди Польщі, Угорщини, Радянського Союзу (Росії), Румунії застосували репресивні, силові методи у вирішенні українського питання, змушуючи ОУН вдаватися до адекватних заходів, проти асиміляції, денационалізації, розпорошення українського народу його прав на власну посеред цих народів, Українську державу.

Обставини II світової війни поставили ОУН та УПА, український народ в обставини виборювача своїх прав. Це було в усіх вищеприведених режимах. Контактуючи з усіма режимами ОУН змушувала змінювати тактику і методи боротьби.

Спочатку ОУН воювала проти польського окупаційного режиму, протистояла радянському та німецькому. Передусім, як засвідчують архівні джерела, уже в червня 1941 року перший збройний відділ ОУН розпочав боротьбу з окупаційним радянським режимом. Вже в 1941 році Крайовий провід ОУН(б) задекларував утворення Головної команди (ГК) Української національно-революційної армії(УНРА) на чолі з начальником-комендантом, лейтенантом І.Климовим (Легендою). Кількість воїнів УНРА становила 4 тисячі, яку гітлерівці намагалися розстріляти, так само вони вчинили з українською народною міліцією, яку розформували до кінця 1941 року.

Терористичні акції над українськими державницькими установами підштовхували провід ОУН в жовтні 1941 року до війни з німецько-фашистськими окупантами. Було сконцентровано увагу на підготовці офіцерських кадрів в 37 офіцерських шкіл, та польових вишкільних таборів в яких навчалося по декілька сотень воїнів.

Як бачимо із документів, від 1941 року з часу утворення Поліської Січі, яка репрезентувала уряд УНР в екзилі з А.Лівицьким, організатор Січі Т.Боровець "Бульба" здійснював підготовку майбутніх воїнів УПА у легально діючій українській міліції, очолюючи її окружну команду в місті Сарнах. Головну увагу командування Січі зосередило на знешкодженні радянських опорних пунктів, дотів, дзотів, ліквідації залишків радянських підрозділів, збиранні зброї та боеприпасів. Діючи партизанськими методами ці військові формування намагалися створити передумови для передання влади уряду УНР.

Однак після ліквідації у Львові німцями уряду Я.Стецька та С.Бандери уряд УНР, президент А.Лівицький санкціонував боротьбу проти німецько-румунських окупантів силами невеликих бойових груп. Тому керівництво Січі організувало удар по цивільній адміністрації Гітлера, як акт політичного опору новому окупаційному режиму України...

Відповідно до нових завдань у березні 1942 р. штаб УПА схвалив основи партизанської тактики, яка повинна посіяти паніку серед ворога.

В цей же час провід ОУН(б) на II конференції (квітень 1942р.) виробив програму довготривалої підготовки політичних та військових сил для боротьби за українську державність. Вважалося неприпустимим стихійний виступ мас, щоб енергію народу не виливати на партизанщину, а оформити її у всенародний український національно-визвольний рух проти німецьких фашистів та російських більшовиків.

Німецькі спецслужби відразу побачили зміни в тактиці боротьби з німецькими окупантами ОУН(б). І що остання зосередилась в 1942-1943 роках на нагромадженні сили для боротьби з окупантами.

Як засвідчують документи від підготовчої роботи до активної фази протидії окупантам ОУН(б) перейшла після III конференції (17-21 лютого 1943р.). З цього часу частини УПА, які зросли за рахунок поліцаїв та козаків, що переходили в підпілля, та загонів бульбівців та мельниківців, які вливалися в УПА, військово-політичну організацію, що декларувала свою надпартійність. Однак скоро УПА, підпорядкувалась ОУН(б). Ситуація, яка складалася на фронті двобою двох окупантів України, Німеччини та Радянської Росії заставила ОУН та УПА обрати стратегію боротьби з ворогами на два фронти, а тобто проводити війну одночасно проти обох ненависних режимів, які не визнавали незалежності України.

Як бачимо, стратегія ОУН була загально вірною, слід наголосити, що інтелектуали в ОУН та УПА, в загальному вірно оцінили час і основні військові взаємовідносини двох противників. Було вірно вибрано час, коли Німеччина і СРСР максимально виснажилися у війні. Таким чином в 1943 році ОУН та УПА розпочинаю війну з німецьким фашизмом. Як засвідчують документи ОУН та відділи УПА протягом 1943 року брати участь у 59 боях і знищили всіх разом до 8 тисяч німецьких військовослужбовців та представників німецької окупаційної влади.

Збройне зіткнення з німецькими та угорськими карателями восени 1943 року вела також Українська народна самооборона Галичини. В осені 1943 року підрозділи УПА мали 47 сутичок з гітлерівцями в результаті яких загинуло від військ УПА 1500 карателів.

У грудні 1943 року командування УПА затвердило “Тактичну інструкцію“ яка наказувала всім підрозділам УПА зайняти самооборону і вести наступальні бої лише в випадках, коли німецькі окупанти вдавались до відвертих грабунків українського населення. Однак, як засвідчують документи, в час відступу німецьких військ, УПА напала на німецькі підрозділи з метою заволодіння зброєю, боєприпасами, амуніцією для подальшої боротьби з радянськими окупантами України.

Як бачимо із документів ГК УПА 10 квітня 1944 року видало наказ згідно якого заборонила будь які контакти з ворогами українського народу, оскільки це підриває стратегію УПА. Загибель Німеччини є неминучою, тому УПА повинна

цілковито переорієнтуватися у боротьбі на другого ворога української державності російських більшовиків.

Як бачимо з перших контактів ОУН та УПА і новим окупаційним сталінським режимом СРСР, який з новим, більш жорстоким терором вступив на українську землю, вони зразу були ворожими і безкомпромисними. Взаємна непримиримість стала відчутна уже з перших військових сутичок УПА з Червоною армією. Джерела до 1943 року практично не розповідають про військові сутички між радянськими партизанами та відділами УПА. Стратегічна тактика діяльності ОУН та УПА сформульована в листівці “Партизанка і наше ставлення до неї”, яка вийшла в світ в жовтні 1942 року. В ній наголошувалося: ”партизанські дії викличуть відплатні, каральні акції гітлерівців, слід сконцентруватися на конкретній підготовці загального повстання проти ворогів українського народу та державності”. Як наголошувалося: ”не партизанка сотень чи навіть тисяч, а національно-визвольна революція мільйонів є запорукою перемоги”. Виконуючи стратегію проводу ОУН, підрозділи УПА з травня 1943 року, зокрема підрозділи, які очолювали командири “Шуляка”, “Квітка”, “Крутий”, “Крук”, здійснювали рейди з Волині на територію сусідньої Кам’янець-Подільщини, восени відділи “Кропиви”, “Гордієнка”, “Олега” зробили рейди на Житомирщину й Вінничину, які носили виключно пропандистське спрямування, з метою поширення державницької ідеї на Правобережній Україні. Одночасно загони УПА розгромлювали загони та бази радянських партизанів, вступали в боротьбу німецькими загарбниками. Як засвідчують документи 22 квітня 1943 керівництво радянських партизанів отримало з штабу Червоної армії наказ, згідно якого, відділи О.Сабурова повинні приступити “до знищення націоналістів”. Влітку та восени 1943 протистояння між УПА та радянськими партизанами загострюються, в бої вступають великі загони, оскільки яка повідомляла “УПА Заграва”: “прийшли більшовицькі бандити розпочали грабунок мирного місцевого населення”.

В цей же час у березні 1944 року Крайовий провід ОУН на західноукраїнських землях орієнтував командирів УПА на “проведення боїв поза оселями і коли є певність виграшу”.

В цей же час УПА робила всі спроби, щоб оборонити від терору НКВС українське мирне населення, в цей же час Москва та її спецслужби та війська НКВС не гребували ніякими засобами, щоб знищити не лише підрозділи УПА, які зі зброєю відстоюють незалежність України, а й знищити й національну, соціальну та економічну базу українського національно-визвольного руху. При цьому, Москва вдавалась до жажливих провокацій, терору та вбивств, від утворенням загонів під виглядом СБ провобу ОУН та УПА до вбивств цими ж загонами українського мирного населення.

Як засвідчують архівні документи у серпні 1944 року ЦК КП(б) У ухвалив рішення “Про передачу партизанської дивізії ім.С.Ковпака до складу НКВС”, щоб домогтися “якнайшвидшої ліквідації націоналістичних банд”. З цього часу, про

що ми наголошували вище, ведуть відлік затьмаривші себе вбивствами українського населення під виглядом воїнів УПА, “спец-групи НКВС-МДБ”.

Ці військові загоны, фактично з 1944 до 1954 року діяли під виглядом УПА та Служби Безпеки проводу ОУН. В подальшому в ці загоны включались завербовані командири УПА, члени проводу ОУН, працівник СБ ОУН, які потрапляли в полон. Можна уявити собі картину вбств та насилля, терору радянських окупантів над мирним українським населенням, який у кінцевому списувався на “націоналістів”.

Список використаних джерел та літератури:

1. Российский Центр хранения и использования документов новейшей истории (РЦХИДНИ) ф.239, оп. 280, д.77.
2. Центр хранения историко-документальных коллекций (ЦХИДК), ф.1355, оп.1, д. 3, л 57-59.
3. ЦХИД, ф.519, оп.3, д.116, л.3-15.
4. ГАРФ., ф.5446, оп 81 а, д.346, листы 21-40.
5. ЦХИДК, ф.500, оп.1, д.25, л.185.
6. Центр хранения и использования историко-документальных коллекций (ЦХИДК) ф.500, оп.1, д.25, лист 186.
7. ЦХИДК, ф.1303, оп.2, д.109, листы 10-12.
8. ЦХИДК, ф.1358, оп.1, д.48.л.2-4.
9. ЦХИДК, ф.1447, оп.1, д.18, л.1-2.
10. ЦХИДК, ф.500, оп.1, д.775, л.322.
11. ЦХИДК, ф.1303, оп.2, д.6а, л.503-504.
12. ЦХИДК, ф.500, оп.1, д.775., л.395.
13. АВП РФ, ф.Германия-референт., оп.34, пор.66, п.152, д.Ге-622, л.250.
14. АВП РФ, ф.Германия-референт., оп.34, пор.66, п.152, д.Ге-622, л.201.
15. Архів "Літопису УПА".
16. S. Micro NAU копу Т-175, vol.124, p.599,575.
17. S. Micro NAU копу Т-175, vol.124, p.521566.
18. The National Archives of the US.(NAUS), t-175, vol.124, p.599371).
19. ВA Koblenz, R6/281, Bl.146-166.
20. Політичний терор та тероризм в Україні. ХІХ-ХХ століття. Історичні нариси. Київ. Наукова Думка.2002,с.548-556, с.557-573, с.574-589, с.650-655, с.656 –677, с.788-797.
21. Петро Мірчук.Українська Повстанська Армія 1942-1952.Мюнхен 1953,319с.
22. Тарас Чупринка, Головний Командир УПА. Бійці і командири Повстанчої
23. Армії. (Звернення). Повстанець. Квітень-травень 1945.
24. С.Бандера. Перспективи Української революції. Мюнхен. Видавництво Організації Українських Націоналістів.1978, 640с.
25. Тарас Бульба Боровець. Армія без держави. Львів. Поклик сумління.1993.

26. В.Сергійчук. ОУН-УПА в роки війни: нові документи і матеріали. Київ. Во. Дніпро, 1996, 493с.
27. П.Содоль. Українська Повстанча Армія 1943-1949. Довідник. Пролог. Нью-Йорк, 1994, 199с.
28. В.Ідзьо. Українська Повстанська Армія – згідно аналізу свідчень німецьких та радянських архівних джерел. Науковий Вісник Українського Університету. М. 2004р., т. V.
29. В.Ідзьо. Роль керівництва УПА та політичного проводу ОУН в створенні Української Головної Визвольної Ради в світлі аналізу джерел та оцінках визначних її діячів. (1944-2004). Науковий Вісник Українського Університету. М. 2004р., т. V.
30. Віктор Ідзьо. Українська Повстанська Армія - згідно аналізу свідчень німецьких та радянських архівних джерел. - Львів "Сполом", 2005. - 208с.
31. Є.Перепічка. "Феномен Степана Бандери". - Львів "Сполом", 2006.-736с.
32. С.Ткаченко. Повстанческая Армия. Тактика борьбы. М.2000, 508с.
33. W.Benz. Dimension des Volkermordes. Munchen, 1991, s.528f.
34. Roman Drozd. "Ukrainska Powstancza Armia" Warszawa 1998, 285s.

Розділ IV.

Військове та політичне протистояння ОУН та УПА проти польських, німецьких та радянських окупантів України. ©

Як засвідчують документи секретних радянських архівів, у лютому 1945 року ЦК КП(б)У прийняв спеціальну постанову в якій зазначалося: "З метою знищення окремих груп, так званої СБ і оунівських главарів, за прикладом Волинської

області, створювати групи спеціального призначення із бандитів, що зголосилися з повинною і виявили бажання боротися з бандитизмом”. Одна з таких “лжебанд”, як їх називали самі ініціатори створення в кількості 6 колишніх упівців була створена Бережанським райвідділом НКВС, яка у першій операції виявила і видала з с.Стриганці двох активних учасників ОУН.

До 20 червня 1945 року в західноукраїнських областях під виглядом воїнів УПА діяло, як засвідчують секретні документи радянських архівів, 156 спецгруп, особливий склад яких спочатку налічує 1783 осіб і який в подальшому збільшувався. Вони, як засвідчують документи вдавалися й до терористичних акцій, провокацій, які кидали тінь на ОУН та УПА. Як бачимо із донесень в МДБ УРСР (осінь 1946р.) Т.Строкачу, повідомлялось: ”що члени однієї спецгрупи: сержант Скотніков, рядові Бутов, Васильєв і Степанов “видаючи себе за бандитів ОУН та УПА” в ніч на 14 вересня 1946 року в с.Микитинці Косівського р-ну (Івано-Франківської обл.) піддавали місцевих громадян “побиттю і гвалтуванню”. Маштаби свавілля радянських окупантів, бандитів НКВС-МДБ та окупаційних військ Червоної армії за період 1943-1949 років були настільки маштабними, що 15 лютого 1949 року військовий прокурор внутрішніх справ МВС Українського округу Кошарський змушений був звернутися на адресу М.Хрущов з доповідною запискою “Про факти порушення соціалістичної законності в діяльності так званих спеціальних груп МДБ”, в якій повідомлялось: “В Західних областях України широко використовуються, так звані спецгрупи, які діють під виглядом бандитів УПА... Свавільля і насильства, яких припускаються їх учасники над місцевим населенням,... що підриває авторитет радянської законності, дії спецгруп МВС-МДБ носять яскраво виражений бандитський характер. Виступаючи в ролі українських націоналістів, учасники спецгруп ідуть далі... Грабунки, як і інші порушення радянської законності, виправдовуються... не лише рядовими працівниками МДБ, а самим міністром...”

Як бачимо із архівних джерел, окупація українського народу, більшовицьким режимом СРСР та боротьба з українським національно-визвольним рухом, українськими патріотами, велась найдикішими найжорстокішими методами...

Таким чином на окупованих землях Західної України в 1944-1945 роках, якщо не порушувати хронологію злочинів тоталітарного режиму УРСР-СРСР, було виявлено та арештовано 2 тисячі 339 поліцаїв, які отримали різні терміни покарання, 66,5 тисяч осіб, що працювали по обслуговуванню німецької армії, 12,8 тисяч найближчих родичів, 66,1 тисяч які працювали в німецьких установах, 34,3 тисячі ставленики і посібники німецьких військ всі і вони були засуджені і заслані в північні райони СРСР на довготривале ув’язнення.

Особливу статтю було встановлено для “бандитів ОУН та УПА” та їх сімей, які всі підлягали засудженню і депортації з Західних областей України. За офіційними даними до Сибіру на заслання було виселено понад 200 тисяч західних українців.

Таким чином, відхід німецьких фашистів за межі України започаткував новий терор окупаційного більшовицького режиму СРСР над українським народом. Кремль не бажав надавати Україні незалежної держави, а його оновлені кордони визнала міжнародна спільнота ООН, як і складову СРСР, так звану УРСР. Таким чином, Західна Україна стала ареною багатогранної та багаторічної кровопролитної боротьби між представниками українського народу УГВР, УПА з одного боку і комуністичним окупаційним режимом з другого боку.

Як бачимо із документів, під час німецької окупації України ОУН поширила свою діяльність на всю територію України і знайшла масову підтримку своїй діяльності в більшості населення. Основне концентруюче ядро діяльності, слід наголосити, була Західна Україна. Вважаючи з 1944 року головним ворогом українського народу та української державності, російських більшовиків, Українська Головна Визвольна Рада з 1944 року та її бойовий відділ Українська Повстанська Армія зосередились на підготовці масової війни проти радянських окупантів.

Слід наголосити, що УГВР у осягненні незалежності України підтримували всі українські політичні партії та рухи. Об'єднання українського навколо УГВР та УПА сприяли самі російські окупанти, які зразу ж вступивши в Україну організували тотальну радянізацію та колективізацію всього майна, штучно прискорювали темпи в насадженні чужих українському менталітету та ідеології, норми “комуністичної ідеології та поведінки”, систему управління. Все це супроводжувалось на фоні безприцедентних репресій, що викликало в українців активний та пасивний спротив. З метою прискорення радянізації України сюди з Росії та інших азійських республік надсилались кадри, які не володіли ситуацією українського національного, культурного та релігійного життя. Прибулі кадри ігнорували українські звичаї та традиції, користувалися чужою українцям, мовою, були у культурному та цивілізаційному відношенні набагато нижчі, фанатично заангажовані комуністичної ідеологією. В цей же час репресивна влада, т силами держбезпеки ініціювала так званий Львівський церковний собор 8 березня 1946 року, який “проголосив саморозпуск Української Греко-Католицької Церкви”, таким чином більшовицькі окупанти втрутись самочинно в світоглядне та духовне життя українців. Все це посилювало супротив українського населення проти радянських окупантів.

Жорстоко поводити себе також прибулі працівники орагнів внутрішніх справ, держбезпеки, військових комісаріатів, інших окупаційних установ, які порушували всі “писані закони репресивної держави СРСР” і таким чином своїми вчинками дискредитували репрезентовану ними більшовицько-азійські деспотію СРСР та його сателіта УРСР.

Без сумніву, що керівництво УГВР та командування УПА в таких умовах жорстокої окупації України робило все, щоби мобілізувати всі сили включити, всі засоби для боротьби з окупантами. Тому, як бачимо із документів УПА з 1944 по

1946 рік намагалася збройно протистояти військам НКВС, МДБ та регулярним військам Червоної Армії.

З 1947 року УПА змінює тактику до військово-репресивної системи окупаційного режиму. Фактично до 1951 року УПА шляхом різносторонньої, втому числі, як військової боротьби так і підпілля, веде безкомпромісну боротьбу з усією системою радянської влади несучи великі втрати.

З 1951 року по 1956 члени ОУН та невеликі загони УПА переходять в глухе легалізоване підпілля, більш боєздатні підрозділи відходять на захід.

Як засвідчують радянські документи, Червона армія НКВС, МДБ активно включилися в насадження “політичних ідеалів” окупаційного режиму в Україні й боротьбу з головним противником УПА.

При цьому НКВС, МДБ використовували всі репресивні надбання світових спецслужб, комбатантських і партизанських формувань, доповнюючи їх тими репресивними технологіями, що найбільш відповідали місцевим умовам. Щоб уявити собі весь трагізм українського народу та його збройних сил УПА, слід розглянути всі військові операції окупантів. Як засвідчують документи, на боротьбу з УПА були кинуті військові підрозділи, які мали досвід довгорічного ведення війни з німцями на фронті. До цих підрозділів долучились і вишколені спецслужби. Вся ця сукупність тоталітаризму в умовах безпрецедентної окупації України, людиноненависницькими режимом СРСР, ставила УПА в тяжкі умови боротьби.

Як бачимо із радянських документів в ході операції “Велика блокада” (січень-квітень 1946 року) радянське військо зайняло всі населені пункти Прикарпаття і Карпатського краю. В хід включилися танки, артилерія, авіація. В боях з окупантами УПА несла великі втрати, її число із 350 тисяч бійців скоротилося до 200 тисяч. Весною влітку 1945 року УПА реорганізується і починає діяти невеликими загонами взводами та інколи під час значимих операцій сотнями та куреннями (батальйонами, полками).

З другої половини 1945 року відбулася структурна реорганізація ОУН та УПА, які вели національно-визвольну боротьбу українського народу проти радянських окупантів невеликими підрозділами та підпіллями. Очолив боротьбу Центральний провід ОУН в Україні, який складався з Крайових проводів:

Перший охоплював Північно-західні українські землі, у склад якого входили малі крайові проводи “Москва” (Волинська область, ряд південних районів Білорусі), “Одеса” (Рівенська область та частина Тернопільської). Та “Поділля”, і “Галичина”. У складі малих крайових проводів Буг-2 (Львівщина) та Карпати-Захід (Карпатський Край і Буковина).

Були ліквідовані областні і підрайонні проводи, “жіноча сітка”. Основними ланками ОУН стали окружні, надрайонні (по 2-6 в окружному), районні (по 3-5 в надрайонному), кушові та станичні проводи, де останні формувалися в конкретних населених пунктах.

Як засвідчують документи секретних радянських архівів, станом на 1 січня 1947 року, діяли 8 крайових, 16 окружних, 38 надрайонних, 121 районний проводи, які очолювали близько 3000 тисяч чоловік. Їх політичну діяльність підтримували 228 окремих бойових груп воїнів УПА (чисельність окремої бойової розпорошеної групи воїнів УПА до 2 тисяч 24 осіб), без урахування легально працюючої сітки ОУН.

В цей же час, як засвідчують радянські архівні документи, самі проводи склалися з референтур: військова, господарська, жіноча, юнацька, зв'язкова референтура, організаційна та Український Червоний Хрест. Під час реформування в 1945 році ці референтури були скасовані. Залишилися в функціонуванні: організаційна, служба безпеки, служба пропаганди. Як зауважать радянські архівні документи, навіть в умовах великих втрат ОУН та УПА, референтури пропаганди та служби безпеки залишалися найбільш стійкими та не уязвимими.

Як бачимо із проаналізованих документів радянських архівів з 1 січня 1947 року провід ОУН та керівництво УПА велику увагу приділяють створенню легальних підрозділів. Головне їх завдання було збереження кадрового резерву, матеріальне забезпечення військових підрозділів УПА та членів проводу ОУН. Як бачимо, як УПА так і підпільні структури ОУН переходять до підпільної боротьби з окупантами малими групами. Широко розгорнуте будівництво підземних сховищ-бункерів, налагодило чітку систему кур'єрського зв'язку, оновлювалась система псевдонімів, криптонімів та паролів. В зимовий період кожна з бойових груп переховувалася в глибокодоступних, оснащених бункерах, а з весни ці підрозділи розгортали боротьбу з окупантами.

З 1947 року УПА виробила нову стратегію та тактику яка базувалася на трьох тактичних схемах:

“Даждьбог” – збереження кадрів і активності. “Даждьбог” зобов'язував ОУН та УПА мінімізувати відкриті виступи, створення глибокозаконспірованого підпілля, вступ в офіційні політичні та господарські структури окупаційної влади, включаючи й правоохоронні органи. Основним інтелектуальним ударом треба було зосередитись на дискримінації цивільної окупаційної влади, як не могла б утвердитися в українському суспільстві...” “Даждьбог” пропонував діяти невеликими групами, завдавати ударів по винищувальних батальйонах, невеликих підрозділах силових структур, окупаційних державних установах, знищувати колгоспи, а майно передавати сільським хазяївам, зривати вибори до окупаційної влади.

“Орлик” – створення баз, бункерів, в східних районах України.

“Олег” – виховання молодих кадрів.

Така тактика була результативною, як засвідчують документи 3 травня 1946 року підрозділ УПА “Месники” біля с.Майдан, на Станіславщині ліквідував командуючого 38 рмією генерал-полковника К.Москаленка та члена Військової

ради армії генерал-майора А.Єпішева. Боївка СБ “Юри” ліквідувала заступника начальника політвідділу цієї армії полковника Голубева.

Як бачимо із радянських військових архівів з 1946 по весни 1946 року окупаційна влада залучила до війни з УПА регулярні частини Червоної армії. Таким чином в воєнному протистоянні з УПА брала участь 13 армія 25 тисяч військових(800 гарнізонів, 110 мобільних груп, 28 армія 1148 гарнізонів, 52 – 1101 гарнізон (27 тисяч 822 військових). Як засвідчують документи, радянська армія несла великі втрати від засад, мінування доріг та погану підготовку фронтових частин до такої специфічно незрозумілої війни. В цих частин було слабе розвідзабезпечення та незадовільна взаємодія з органами НКВС-НКДБ. За таких обставин, наголошено в документі, військові частини несуть великих втрат, а самі військові операції є мало ефективними із-за партизанської тактики ведення війни частинами УПА.

Як наголошують документи радянських архівів з грудня 1944 року окупаційна радянська система поклала надію на “Управління по боротьбі з бандитизмом”, потім на Народний Комісаріат Внутрішніх Справ та Міністерство Державної Безпеки. Всі ці структури, зрозумівши неефективність Червоної армії у боротьбв з УПА та ОУН створили для боротьби з останніми агентурно-бойові підрозділи “легального підпілля”, які втикористовували структуру та систему ОУН та УПА. Як засвідчують документи, ще в літку 1944 року в надрах НКДБ УРСР були створені “конспіративно-розвідувальні групи”, які сформували з числа червоних партизанів, та залучених до співробітництва колишніх членів ОУН та УПА. Як засвідчують документи, нарком внутрішніх справ В.Рясний у серпні 1944 року віддав вказівку начальнику Волинського УНКВС на формування таких підрозділів, які в 1946 році переросли в “спецгрупи”, “агентурно-бойові формування”. Особливу увагу було звернено на комплектування Служби Безпеки (СБ) Проводу ОУН, в яку були залучені дійсно особи, які раніше були в структурі СБ, проводу ОУН, очолювали її певні підрозділи. Їх 1-2, інколи, як в Дрогодицькій обл. 4 дійсних есбістів, які були полонені МДБ, командирів СБ доповнював загін чекістів від 50-до 100 офіцерів. Діяльність цього “фальшивого СБ” супроводжувалося жакхливим терором проти мирного українського населення.

Як засвідчують документи радянських архівів, станом на липень 1945 року на території Західної України нараховувалося 156 таких “спец-підрозділів” в яких брадо участь до 2000 чекістів. На їх рахунку тільки за 1945 рік знаходиться 1958 вбитих і замордованих і 1142 захоплених членів ОУН та воїнів УПА.

До кола функціонувань спецгруп входила компентенція ліквідація Служби Безпеки ОУН та керівництва УПА. До 1950 року МДБ створило: Калуський, Коломийський, Кам’янець-Подільський “окружні проводи”, 4 “районні проводи” 6 окремих груп, які діяли під маркою УПА. Зусиллями їх було знищено останніх в Україні членів Центрального проводу ОУН В.Галасу (11 липня 1953 року) та В.Кука (23 травня 1954 року). Ці спецгрупи відзначалися особливою жорстокістю.

Як засвідчують документи, фіктивне керівництво цих груп ввійшло в довір'я в 1951-1960 роках до Закордонних Частин ОУН та УГВР і “координувало фіктивну роботу та діяльність фіктивних структур ОУН та УПА в Україні”...

Учасники спецгруп затьмарили себе актами вбивств над мирним населенням. Як засвідчують документи радянських архівів, командир спец-групи МДБ “Гонта” був засуджений радянським судом у 1948 році до 25 років позбавлення волі за здирництво, гвалтування та грабежі місцевого населення...

Як засвідчують документи після 1948 року відбулась реорганізація спец-груп МДБ із всіх наявних структур було сформовано 25 спецгруп.

Кремлівські правителі виявили занепокоєння тим, що ситуацію в Західній Україні за період 1944- по 1949 рік взяти під контроль не вдалось. За таких обставин, як засвідчує директива ЦК ВКП(б) та уряду СРСР, наказ МДБ-МВС СРСР №0074/0029 від 21 січня 1947 року, всю боротьбу “ з буржуазно-націоналістичними бандами було покладено виключно на Міністерство Державної Безпеки”. В підпорядкування МДБ було переведена вся структура окупаційно-репресивної влади: армії та дивізії Червоної армії, підрозділи міліції, внутрішні та прикордонні війська, винищувальні батальйони, спец-підрозділи.

Головним знаряддям оперативно-пошукової роботи було “Управління 2-Н МДБ УРСР (його куратором був 2-Н 2 Головного управління МДБ СРСР).

1-й відділ управління МДБ вів розшук членів Центрального проводу ОУН та основних крайових провідників та легальної сітки ОУН.

2- відділ здійснював розробку нищих проводів та легальної сітки ОУН.

3-відділ протидіяв ОУН у розширенні в східні області України.

4-відділ займався ОУН-мельниківцями та іншими національно-патріотичними організаціями та партіями.

Як засвідчують документи, лише у грудні 1949 по березень 1950 в регіони Західної України перекинуто в довгострокові відрядження 900 високофахових чекістів та 200 керівних працівника міліції.

Як засвідчують документи радянських архівів, станом на 1 листопада 1949 року під “прицілом МДБ” знаходилося 5 членів крайових, 13 окружних, 32 надрайонних, 119 районних проводів ОУН.

Ефективним знаряддям окупаційної влади проти ОУН та УПА стали оперативно-бойові групи (чикістько-військові групи), які були зобов'язані нейтралізувати підпільників та зв'язківців. Офіційно їх діяльність було затверджено наказом по МДБ 19 грудня 1948 року. Ці групи склалися і оперативних працівників, офіцерів та солдатів. Як засвідчують документи, станом на 25 листопада 1951 року було сформовано 6 таких груп в які входили 82 оперативники, 65 офіцерів та 1124 солдати. В цей же час МДБ було затверджено 115 спецгруп які займалися виключно цивільними та легально діячими фунцонерами від ОУН, 181 спецгрупа займалася розшуком озброєних груп ОУН. Всі ці структури опиралися на широкомаштабну агентурно-освідомчу мережу, до якої багатьох людей залучали примусово.

Як засвідчують документи, солдату внутрішніх військ для отримання 10-добової відпустки на батьківщину необхідно було особисто “знищити”, або захопити одного підпільника.

З 8 серпня 1953 року відділи МДБ, які боролися з ОУН та УПА передають в 4-те (секретно-політичне управління МВС УРСР), а з березня 1954 року в Комітет Державної Безпеки (КДБ).

Нова структура КДБ створює три відділи, які борються з ОУН(б):

1-й відділ управління займався боротьбою з ОУН(б) в Україні та за кордоном,
2-й відділ боровся проти мельниківців та інших організацій в Україні та за кордоном,

3-й проводив радіоігри проти закордонних центрів ОУН та спецслужб окремих країн НАТО.

Вся ця структура в такій формі проіснувала до 9 березня 1960 року. Згідно документів її “напрацювань”, вся її діяльність носила жорстокий характер оперативно - службової діяльності, тирора та насилля над українським народом.

Як засвідчують документи, всі фахівці відрізнялися низьким культурно-освітнім рівнем. Серед цих терористів українського народу, катів і вбивць станом на 1 січня 1952 року, вищу та неповну вищу освіту мало лише 13,2%, середню - 43,6%, незакінчену середню - 31,6%, нищу-11,2%, це в оперативники МДБ, зокрема у Львівському МДБ (лютий 1946 року), вищу освіту мали 4,3%, нищу 21,2% особово складу.

Слід наголоситим, що вже до 1951 року 40% керівного та 41,5% оперативного складу МДБ УРСР складали українці з східних областей України, проте жорстокий характер боротьби з ОУН та УПА не змінився.

У ході тероризму над українським народом, “прокуратура” зафіксувала 396 злочинів, які скоїли проти мирного українського населення співробітники МВС-МГБ, 187 злочинів були доказані. Серед тяжких злочинів: самочинні розстріли, грабунки, гвалтування, незаконні обшуки, терористичні слідства. Як засвідчують документи, терор проти українського народу був масштабний, що змусило навіть тоталітарний режим за жорстокі злочини в першому півріччі 1949 року 25 працівників МБД засудити трибуналами, 1189 притягнути до адміністративної відповідальності...

Як бачимо у боротьбі з ОУН та УПА НКВС-МДБ широко застосовувало оперативно-технічні засоби, мінування шляхів, бункерів. Жертвою мінування став референт СБ Тернопільського окружного проводу ОУН “Шлях”, останній керівник проводу “Москва” І.Троцюк – “Верховинець”, який загинув 11 грудня 1951 року, отримали поранення провідник ОУН Волині В.Галаса “Орлан” та його дружина.

МДБ застосовували припарат “Нептун 47” на основі отруйного газу, його додавали в горівку, молоко, загалом в їжу. Від дії припарату людина втрачала дієздатність і попадала в руки МГБ живим. Станом на 10 вересня 1949 року було розміщено 600 апаратів, і за їх допомогою ліквідовано 136 підпільників.

Краще технічне обладнання давало перевагу МДБ у боротьбі з УПА та ОУН, яким бракувало зброї, техніки, амуніції, продуктів харчування. Проте навіть така спец-техніка не зупинила боротьбу ОУН та УПА, оскільки підрозділи УПА в цей час були більш мобільними, добре орієнтувалися на місцевості мали налагоджені зв'язки з населенням, яке разом з УПА в цей час активно та ефективно боролася з колгоспами, що відмічено в радянських документах. Зокрема рішення ЦК КП(б)У від 27 жовтня 1945 року наголошувалося, “ що армія та НКВС, які механічно з армійським досвідом перенесли в середовище населення, деградує від п'янства, бійці НКВС стають легкою здобиччю бандитів УПА, які масово захоплюють в них зброю, амуніцію та боєприпаси”.

18 квітня 1946 року оргбюро ЦК КП(б)У змушене було ухвалити постанову “Про посилення політичної роботи, підвищення більшовицької пильності та бойової виучки у винищувальних батальйонах західних областей УРСР”...

Директива МДБ УРСР від 14 травня 1947 року спрямовувала на закріплення батальйонів за конкретними групами підпільників, більш активне залучення до оперативно-військових операцій... ”Однак п'янство, та халатність привела до часкового знищення цих формувань воїнами УПА, а в квітні 1949 року 62 такі групи (з 73 чоловік зі зброєю) були роззброєні підрозділами УПА”.

У 1950-1953 роках МГБ заарештувала 238 “яструбків”, як було встановлено 70 із них були тісно зв'язані з підпіллям ОУН, 127 були арештовані за грабунки над місцевим населенням.

Таким чином, боротьба ОУН та УПА з новим окупантом України, таталітарним режимом СРСР коштував українському народу великих жертв.

Як бачимо із архівних джерел, першими втрати воїнів УПА та членів ОУН намагалися підрахувати ще в 1957 році “фахівці” 4-го управління КДБ УРСР, які роблячи підрахунки наголошували, що облік втрат ОУН та УПА в 1944-1946 роках проводився незадовільно, що ускладнює підрахунок загальних втрат та кількості жертв зі сторони ОУН та УПА у цей час... Тут же зазначалося, що імовірно за період 1944-1956 років в ході боїв та самогубств встари воїнів УПА та політичного керівництва ОУН становили вбитими 155 тисяч, 108 осіб, з них у східних областях України 1746 осіб.

За цей же час вийшло з повинною 76 тисяч 753 особи.

За період 1944-1954 років було за “націоналістичну діяльність” заарештовано 103 тисячі 866 осіб, з них засуджено - 87 тисяч 756 осіб.

Серед загинулих, або затриманих - 81 командир груп і округів УПА, 58 курінних, 326 сотенних командирів УПА, 21 член центрального проводу ОУН, 154 крайових провідники ОУН, 57 обласних провідники ОУН, 303 окружних провідників ОУН, 2800 надрайонних і районних провідників ОУН, 4000 тисячі керівників окремих підпільних груп.

Розгрому зазнали 563 проводи ОУН, 1888 окремих груп підпілля ОУН, включаючи й Центральний провід ОУН, 10 крайових проводів ОУН, 32 обласних

і окружних проводів ОУН, 84 надрайонних проводів ОУН, 436 районних (чимоло з них відновлювалися від 2 до 6 разів).

Таким чином, пішло ж життя внаслідок боротьби з окупантами України понад 445 тисяч національно-свідомих українців.

Останніми жертвами з боку ОУН стали борці українського підпілля П.Пасічний та О.Центарський, які загинули в ході чикістської “операції” біля хутора Лози Підгаєцького району Тернопільської області 14 квітня 1960 року, власне цей день, коли загинули в Україні останні борці за волю України, воїни УПА та члени ОУН, віддаючи належне національно-визвольній боротьбі українського народу в 40-50 роках, слід вважати офіційним завершенням збройної боротьби на українській землі...

Однак боротьба ОУН не була завершеною і радянська репресивна система не змирилась з утвердженням свого панування над українським народом репресивними методами в Україні.

Як бачимо із джерел вона перенесла свою терористичну діяльність за кордон, де провіднику ОУН Степану Бандері вдалось відновити провід і за кордону повести політичну війну проти СРСР та його політичного маріонеткового режиму УРСР, та звітлія суттєво впливати на політичні процеси в Україні.

В цей же час не дивлячись на жорстоке придушення воєнної діяльності УПА та припинення діяльності крайових, окружних надрайонних та районних проводів ОУН в Україні в середині 50-х років, політичний опір тоталітарному режиму на українських землях не припинявся і в наступні роки.

Переважає більшість колишніх учасників національно-визвольних змагань, воїнів та командирів УПА, членів ОУН, що масово повернулися з радянських конц-таборів і місць заслання в період хрущовської політичної відлиги, не зреклася власних поглядів та політичних переконань і продовжувала шукати шляхи для досягнення кінцевої мети своєї боротьби за побудову незалежної Української держави.

Ці воїни УПА та члени ОУН будували свою боротьбу виходячи з реалій політичного режиму УРСР, який як політично так і соціально-економічно за допомогою свого репресивного апарату та спецслужб КДБ пригнічував український народ.

В цей же час КДБ УРСР попереджав ЦК КПУ про те, що “націоналістичні тенденції не лише не спадають в Україні, а й набувають нових форм, охоплюють все нові та нові східні регіони України. За даними КДБ з 1954 по 1959 роки в Україні було вчинено 156 терористичних актів, замахів на представників влади, 94 підпали колгоспного майна, 5, 5 тисяч випадків виготовлення та розповсюдження антирадянської літератури, більшість якої була віднесена на рахунок ОУН. Рапортуючи перед вищим політичним керівництвом УРСР КДБ наголосив на функціонуванні близько 200 “націоналістичних та антирадянських груп”. Як наголошував голова КДБ УРСР В.Нікітченко, близько 20% заарештованих стало на “шлях злочину” під впливом колишніх учасників ОУН та

воїнів УПА, а також “буржуазно-націоналістичної літератури”. Активізацію діяльності націоналістів в Україні, наголошував голова КДБ УРСР, проходить за наявності активнодіючих закордонних центрів ОУН. За даними КДБ, ще в 1955 році, за вказівками закордонного керівництва ОУН її низові ланки в Україні почали створювати запасну сітку “націоналістичного підпілля”, зокрема у Львівській області було виявлено 43 особи, які належали до підпільної мережі, мали псевдоніми, паролі для зв’язку.

На основі “записки” голови КДБ УРСР В.Нікітченка від 12 липня 1958 року, завідуючим відділом пропаганди й агітації ЦК КПУ М.Хвостовим та завідуючим адміністративним відділом ЦК КПУ М.Кузнецовим були вироблені пропозиції щодо нейтралізації антирадянської діяльності закордонних центрів ОУН, які були погоджені з першим секретарем ЦК КП М.Підгорним. Вони передбачали:”1) посилення оперативно-чікістської діяльності проти українських буржуазних націоналістів, зокрема з викриття їх намагань створювати організовані ланки націоналістичного підпілля.

2)присікати спроби активних націоналістів залучати до антирадянської діяльності частини молоді.

3)перехоплювати всі можливі канали зв’язку закордонних націоналістичних центрів з українськими націоналістами в УРСР та проводити заходи, які спрямовані на посилення протиріч між основними центрами української націоналістичної еміграції.

4)сконцентрувати увагу на ліквідації закордонних центрів ОУН.

5)розвінчувати діяльність чільних діячів ОУН С.Бандери та А.Мельника.

Така програма діяльності КДБ УРСР була виголошена секретарем ЦК КПРС О.Кириченком на всесоюзній нараді працівників КДБ у Москві 15 травня 1959 році.

Такі рекомендаційні та настанови ЦК КПРС заставили радянські спецслужби посилити репресії та терор над національно-визвольним рухом як в середині України так і за кордоном.

Як засвідчують архівні документи радянських спецслужб, проаналізовані нами, з цього часу КДБ розпочалась розробка спец-операцій, які ставили за мету фізичне усунення ряду провідних діячів ОУН за кордоном.

Як засвідчують документи, на початку 1957 року співпрацівники 13-го відділу 1-го Головного управління КДБ СРСР, отримали завдання ліквідувати голову Політичної Ради ОУН за кордоном, головного редактора суспільно-політичного журналу “Український самостійник” Лева Ребета. В цей час Лев Ребет був одним із найвизначніших ідеологів національно-визвольного руху, професором Українського університету в Мюнхені, автором багатьох праць з проблем націоналізму. Лев Ребет був одним із засновників ОУН в 1929 році, займав ключові посади в організаційних структурах. Протягом 1935-1939 років обіймав посаду голови Крайової екікутиви ОУН на західно-українських землях. У червні 1941 року Лев Ребет – один із організаторів Акту проголошення української

державності, заступник голови Українського державного правління, яке осолував Я.Стецько. Як бачимо із джерел, за кордоном професор Лев Ребет поряд з політичною діяльністю в ОУН (створив закордонні частини ОУН), приділяє велику увагу створенню в еміграції української преси й публіцистики, активно співпрацює з україномовними виданнями в Німеччині: "Українська трибуна", "Час", "Сучасна Україна", "Український самостійник", в яких розміщує статті присвячені актуальним проблемам українського політичного руху на українських землях, які знаходяться у складі окупаційного режиму СРСР. Зусилля Л.Ребета спрямовуються на розбудову структури ОУН як в Україні так і за кордоном. Він розгортає широку інформаційно-пропагандистську роботу проти людина-незалежницького режиму СРСР, та окупації ним України, що спричинило швидку розправу над ним.

Безпосередньо здійснив замах на нього агент КДБ Б.Сташинський. Як засвідчують матеріали суду над Б.Сташинським, 12 жовтня 1957 року Б.Сташинський виконав наказ КДБ. В короткому звіті керівництву КДБ Б.Сташинський зразу ж після вбивства Л.Ребета рапортував: "В означеному місці я зустрів знану особу й поздоровив її. Я певен, що це привітання було вдалим"...

Вбивство Л.Ребета, відомого українського громадсько-політичного діяча ОУН за кордоном, було своєрідною репетицією в реалізація жорстоких планів Кремля для усунення одного з провідних лідерів українського національно-визвольного руху Степана Бандери. Його діяльність на посаді голови проводу Закордонних частин ОУН, цілеспрямована робота з налагодження зв'язків з національно-визвольним рухом в Україні, формування нової нелегальної структури ОУН на українських землях серйозно непокоїла тоталітарний режим СРСР. Тому КПРС поставила перед КДБ нове завдання - знищення символу безкомпромісної боротьби за вільну Україну, С.Бандеру, що мало на думку Москви, завдати остаточний удар національно-визвольному рухову українському народу, послабити закордонні частини ОУН, внести страх в середовище української політичної еміграції, змусити її припинити безкомпромісну боротьбу. У зв'язку з цим в 1958 році КДБ за дорученням вищого політичного керівництва скеровує значні сили таємної розвідувальної служби в Німеччині на фізичне знищення провідника ОУН та його оточення. Полювання радянських спец-служб на С.Бандеру розпочалось у травні 1958 року, коли за дорученням старшого лейтенанта КДБ у Карлсгорсі (Східний Берлін) С.Демона, Б.Сташинський вирушає до голандського міста Роттердама для участі у вшануванні пам'яті полковника Євгена Коновальця. Під час урочистості він мав запам'ятати зовнішність С.Бандери, а також вивчити розташування могили Коновальця для закладення там вибухового пристрою. Та згодом від такого плану, замаху на низку провідних діячів ОУН, радянським спецслужбам довелось відмовитись. Неприхований тероризм щодо політичних противників поза межами СРСР позначався на "авторитеті КПРС" у всьому світі, тому керівництво Кремля поставило своїм завданням виконати вбивство С.Бандери таємним способом, без

наявних доказів, імітуючи при цьому нещасний випадок, або раптову природну смерть.

Як засвідчують документи секретних московських архівів у квітні 1959 року Б.Сташинського знову викликають до Москви, де з уст високопоставленого правцівника КДБ він отримує завдання покарати С.Бандеру "таким самим способом, як зрадника Ребета"...

10 травня 1959 року Б.Сташинський відлітає до Мюнхена, де отримує всі оперативні розвіддані радянської розвідки, яка у продовж 3-5 років, щоденно слідувала за С.Бандерою. 15 жовтня 1959 року, в четвер, агент КДБ Б.Сташинський, виконавши "завдання" повертається до Східного Берліна і негайно "рапортує в Москву про результати успішно проведеної операції".

Як засвідчують архівні документи секретних радянських спецслужб, після фізичного вбивства Степана Бандери, заступник голови КДБ СРСР С.Івашутін звернувся до ЦК КПРС з клопотанням про нагородження безпосереднього виконавця згаданого теристичного акту Б.Сташинського, орденом Червоного прапора. Кремль та тоталітарна влада належним чином оцінив "вбивства" Б.Сташинського і указом Президії Верховної Ради СРСР за підписом К.Ворошилова, нагородила Б.Сташинського орденом Червоного прапора. Особисто вручив нагороду Б.Сташинському, голова КДБ СРСР О.Шелєпін.

Таємницю вбивств Л.Ребета та голови проводу ОУН у 1961 році розкрив сам вбивця, якого мучила совість, який втік до ФРН, признався у своїх злочинах і постав перед судом, розкривши таємницю териристичної діяльності та злочинів проти України та українських політичних діячів, українського національно-визвольного руху - більшовицької Москви.

У висновок дослідження слід наголосити, що безкомпромісне військове протистояння Організації Українських Націоналістів та Української Повстанської Армії проти польських, німецьких та радянських окупантів не було даремним, власне ця боротьба лежить в основі відновлення незалежності Української держави в 1991 році, про яку так вірили і за яку йшли на великі людські жертви у національно-визвольній війні українського народу провідники ОУН та воїни УПА...

Список використаних джерел та літератури:

- 1.Российский Центр хранения и использования документов новейшей истории (РЦХИДНИ) ф.239, оп. 280, д.77.
- 2.Центр хранения историко-документальных коллекций (ЦХИДК), ф.1355, оп.1, д.3, л 57-59.
- 3.(ЦХИД, ф.519, оп.3, д.116, л.3-15.
- 4.ГАРФ., ф.5446, оп 81 а, д.346, листы 21-40.
- 5.ЦХИДК, ф.500, оп.1, д.25, л.185.

6. Центр хранения и использования историко-документальных коллекций (ЦХИДК) ф.500, оп.1, д.25, лист 186.
7. ЦХИДК, ф.1303, оп.2, д.109, листы 10-12.
8. ЦХИДК, ф.1358, оп.1, д.48.л.2-4.
9. ЦХИДК, ф.1447, оп.1, д.18, л.1-2.
10. ЦХИДК, ф.500, оп.1, д.775, л.322.
11. ЦХИДК, ф.1303, оп.2, д.6а, л.503-504.
12. ЦХИДК, ф.500, оп.1, д.775., л.395.
13. АВР РФ, ф.Германия-референт., оп.34, пор.66, п.152, д.Ге-622, л.250.
14. АВР РФ, ф.Германия-референт., оп.34, пор.66, п.152, д.Ге-622, л.201.
15. Архів "Літопису УПА".
16. S. Micro NAU copy T-175, vol.124, p.599,575.
17. S. Micro NAU copy T-175, vol.124, p.521566.
18. The National Archives of the US.(NAUS), t-175, vol.124, p.599371).
19. BA Koblenz, R6/281, Bl.146-166.
20. Політичний терор та тероризм в Україні. ХІХ-ХХ століття. Історичні нариси. Київ. Наукова Думка.2002,с.548-556, с.557-573, с.574-589, с.650-655, с.656 –677, с.788-797.
21. Петро Мірчук.Українська Повстанська Армія 1942-1952.Мюнхен 1953,319с.
22. Тарас Чупринка, Головний Командир УПА. Бійці і командири Повстанчої
23. Армії. (Звернення). Повстанець. Квітень-травень 1945.
24. С.Бандера. Перспективи Української революції. Мюнхен. Видавництво Організації Українських Націоналістів.1978, 640с.
25. Тарас Бульба Боровець. Армія без держави. Львів. Поклик сумління.1993.
26. В.Сергійчук.ОУН-УПА в роки війни: нові документи і матеріали.Київ-Во.Дніпро, 1996, 493с.
27. П.Содоль.Українська Повстанча Армія 1943-1949. Довідник. Пролог. Нью-Йорк, 1994,199с.
28. В.Ідзьо. Українська Повстанська Армія – згідно аналізу свідчень німецьких та радянських архівних джерел. Науковий Вісник Українського Університету.М. 2004р.,т.V.
29. В.Ідзьо. Роль керівництва УПА та політичного проводу ОУН в створенні Української Головної Визвольної Ради в в світлі аналізу джерел та оцінках визначних її діячів.(1944-2004).Науковий Вісник Українського Університету. М. 2004р.,т.V.
30. Віктор Ідзьо.Українська Повстанська Армія - згідно аналізу свідчень німецьких та радянських архівних джерел. - Львів "Сполом", 2005. - 208с.
31. .Перепічка. "Феномен Степана Бандери". - Львів "Сполом", 2006. -736с.
32. С.Ткаченко.Повстанческая Армия. Тактика борьбы. М.2000, 508с.
33. W.Benz.Dimension des Volkermordes. Munchen, 1991, s.528f.
34. Roman Drozd."Ukrainska Powstancza Armia"Warszawa 1998,285s.

Віктор Ідзьо

Українська
Повстанська
Армія - згідно зі
свідченнями німецьких
та радянських архівів

